

K.N.N.V.-reis DAVOS

21 juni t/m 6 juli 2002

Hoe het begon.

Vrijdagmiddag 21 juni was het weer zover. De koffers stonden gepakt met spullen voor warm en koud; voor nat en droog. Stapels van dit en van dat en, zoals altijd, van alles te veel. De treintaxi was gelukkig op tijd; de chauffeur wist de weg in de rimboe waarin wij wonen.

De trein uit de richting Maastricht was ook op tijd. Hoewel dat een vrijwel doodlopend traject is, waar redelijkerwijs niets mis kan gaan, is een trein-op-tijd toch een mooie prestatie tegenwoordig. Helaas voor ons en meneer Spoor ging het toch nog fout. Tussen Weert en Eindhoven bleek een wisselstoring te zijn. Het wachten viel mee, doch de aansluiting in Eindhoven lukte niet. 1 Was daar een chaos: heel veel reizigers. Er werden berichten omgeroepen die elkaar tegenspraken. Litter- delijk ging iedereen in de trein zitten "die niet zou rijden" en die bracht ons verder keung naar Utrecht.

Op het station hadden we ruim drie uur de tijd. Ada had wat schrijfwerk en bleef met de bagage in het restaurant. Ikzelf hoopte wat te kunnen "winkelen". Dat viel tegen. Stipt om 6 uur klonk overal geratel en vielen de rolluiken naar beneden. Geen koopavond dus. Ongezeilig en luguber eigenlijk als de winkels gesloten worden. De drukte nam zenderogen af. Wat bleef waren de randfiguren in de portieken.

Tegen 6 uur bemerkte Ada al verscheidene deelnemers in de wachtkamer. 1 Was daar goed ver- blijven. Onze trein (peroon 9) was stipt op tijd. Wat ik vreesde gebeurde niet. We kregen wel echte vierpersoons-couchettes. Het vervoersbewijs gaf 6 personen aan, te gebruiken door 4. Gelukkig, nu extra ruimte met 2 bedden minder. De wascabines waren ook ruimer.

De reis door Duitsland verliep voorspoedig, met alle gebruikelijke en onbegrijpelijke vertragingen, die in de reistijden verwerkt zijn. We kwamen op tijd in Basel aan. Nu eens niet overstappen (ren- nen) in 12 minuten, maar in 40 minuten. Ruim voldoende dus. Goed fout ging het op het station Landquart. We moesten daar een enorme afstand afleggen in slechts zes minuten. Een ramp! De trein, die al begon te rijden, kon door een deelneemster wor- den tegengehouden. Het treinpersoneel werkte behulpzaam mee en kwam zelfs in de tunnel de laatste helpen. We werden haastig de trein ingedruwd. Het was niet echt leuk!

In Davos stond de hotelier al te wachten om de bagage mee te nemen. Met de bus waren we zo in ons mooie hotel. Het was daar goed toeven op het terras met een welkomst drankje. Ondertus- sen regelde wij de hotelkamers. Soms heel lastig; nu was het zo gebeurd. Iedereen bleek tevre- den.

5 Middags waren weken te vermoed om nog wat te ondernemen. Een aantal ging met ons in de (gratis) bus van lijn 7 tot het eindpunt bij Glaris-Ottofl, en weer terug. Zo kreeg men een goede indruk van het langgerekte Davos. Daarna maakten enige deelnemers nog een kort of lang omme- te langs het meer. De eekthoornjes en notenkraakers lieten zich goed zien. De eerste bijzondere planten werden gesignaleerd en op naam gebracht.

Wat een mooie omgeving, en dat zo dicht bij een drukke stad!

Henk Verheij

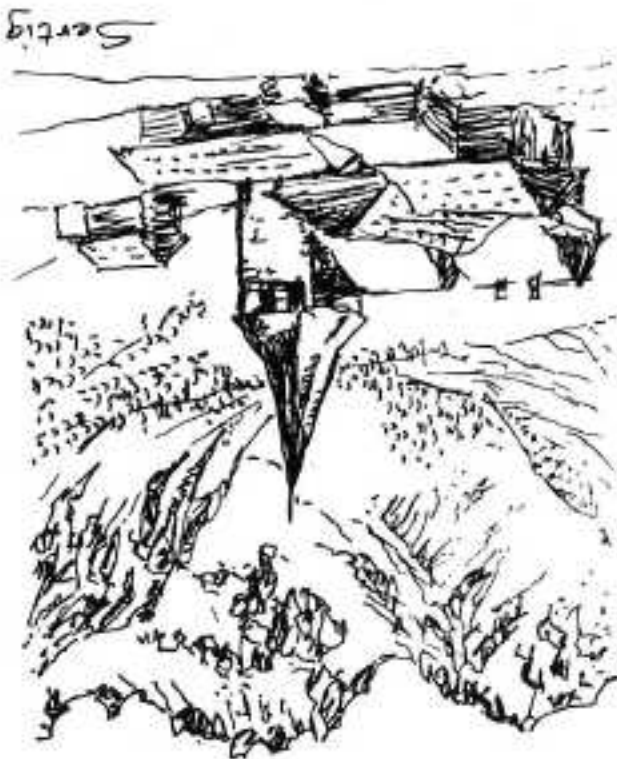
Zondag 23 juni

Tocht naar Sertigal en waterval

Ons grote doel van deze vakantie waren de Vrouwenschoentjes. Twee jaar geleden hadden we ze gemist: alleen de beginnende zaden waren toen nog te herkennen geweest. Henks plan was dus om maar direct de eerste dag naar Wiesen te gaan. Op instigatie echter van An, die meende dat we toch eerst wat moesten inlopen, werd het plan gewijzigd in: naar de waterval in het Sertigal. Het weer was even prachtig als op de dag van aankomst; we durfden het aan zonder veel beschutting tegen de elementen: alleen een hoedje tegen de zon, en een regencape in de rugzak. Aangekomen in het Sertigal, hikten we even tegen die rechte weg in de felle zon zonder enige beschutting, maar dat was gauw vergeten bij het zien van de prachtige gele velden met boterbloemen, waardoorheen witte stroken van Ranunculus acrotifolius, het dorpje Sertigal en in de verte de donkere bergen, die nog maar gedeeltelijk zichtbaar waren. De camera's werden gepakt en fotografieren maar.....

Onmiddellijk vertoonde zich de scheiding der gesteenten: de kopers en de kruiters, want wat was er veel te zien! Daar vloog al direct een kleine vos, later meldde Ada bergwijtes, een koningspape, een oranjele en allerlei dagactieve nachtvlinders. Echt vlinderrijk was het echter niet. Al gauw liepen Ely, Jenny en ik achteraan, en ik leerde "skisporen", kenmerk voor de Deschampsia caespitosa, de evenwijdige nerven aan de onderkant van het smalle blad van dit grasje, verwant aan "onze" bochtige smeie. De Trolliussen, altijd zo'n blikvanger, waren al uitgebloeid, behalve in de schaduw van wat struiken. Alle oude bekenden waren er weer en stelden mij voor dezelfde problemen als vroeger; gelukkig waren mijn metgezellen in staat de meeste ervan op te lossen. Wat Ranunculus alpestris.

er uitsprong waren uitbundig veel witte Dries-bloemen en grote groepen al even witte

Om 11.45 uur zagen we bekende gezichten: men at temidden van Groene nachtdorchen, diverse soorten piepkleine wilgjes, rood kartelblad (Pedicularis verticillata), Polygonum viviparum (de

's Nachts: regen en onweer. 's Morgens: regenachtig en mist. Het mooie weer van de afgelopen dagen lijkt voorbij. Het programma voor vandaag lukt als volgt met de trein naar Monstein, en vandaar door de "Schlucht" en via station Wiesen lopen naar Fillsur. Dan met de trein terug naar Davos. Niet iedereen gaat mee, enkelen blijven een dagje thuis. En niet iedereen stapt uit in Monstein: 8 personen willen een kortere wandeling maken en gaan met de trein door naar Wiesen om vandaar naar Fillsur te lopen. We hopen allemaal bloeiende vrouwenstempels te zien. De groep die twee jaar geleden met Henk en Ada in Davos was, heeft op bovengenoemde wandeling veel uitgebloede exemplaren aangetroffen. Daar we nu circa 14 dagen eerder zijn, bestaat de hoop de orchidee nog in bloei aan te treffen. Echter al te zeker zijn we niet. De afgelopen weken was het extreem warm in Zwitserland, hetgeen duidelijk aan de flora te merken is. Alles is

Wandeling door de "Schlucht" via Wiesen naar Fillsur, met varities

Maandag 24 juni

Nels Schmidt

De vakantie was echt begonnen!

Henk had een concert voor fluit en orgel in de kerk aangekondigd. Een paar dapperen vertrokken daarheen. Vier plantjespenteers bogen zich, tot ze bijna niets meer konden zien, op het terras met de Flora Helvetica over hun vondsten van de dag.

De terugtocht verliep niet helemaal vlekkeloos. Ely, Jenny en ik, die elkaar weer gevonden hadden in het restaurant, waren zo dom de aankomsttijd van de bus voor de vertrektijd aan te zien; dus moesten we bijna een uur rondhangen voor de volgende bus vertrok. Tot onze verbazing stapten onderweg de meeste van onze medereizigers, die nog een eind doorgelopen waren, in. We waren toen weer bijna compleet behalve een tweetal dat, dank zij een lift, gelukkig ook nog op tijd de bus van 17.40 uur bij Davos Dorf kon halen. Daardoor kwam de hele menigte een beetje te laat aan tafel, waar we op een voortreffelijk maal vergast werden. In het bijzonder de "vooraljes" zijn hier superbe (net als de anjers!).

Worchtig balancerend, tot ze zagen dat een goed evenwicht bereikt was. Als je even rustig zat, ontdekte je steeds meer van die stenen figurtes, tot hoog in de waterval. De bouwmeesters moeten daar kletsnat geworden zijn door de fijne sproei Regen, die ons - warm geworden klimmers - even een lekkere verfrissing bood.

later terug in plastic zakjes in de koelendrinkbak. Een boer legde ons daar uit dat waar alpenroosjes staan geen koeien kunnen grazen; wat hem betreft konden er dus niet genoeg alpenroosjes geplukt worden! De lunch verorberde ik staande; er was teveel te zien om rustig bij te blijven zitten. Zo raakte ik mijn makkers kwijt. Ik liep alleen door naar de indrukwekkende waterval, waar ik o.a. Henk en Ada aantrof. Er zijn vele manieren waarop een mens zich bezig kan houden. Zo zagen we bij het snel stromende water een creabele stel mensen die een soort "Steinmannli" aan het bouwen waren. Met z'n drieën legden ze steen op steen, voorzichtig balancerend, tot ze zagen dat een goed evenwicht bereikt was. Als je even rustig zat, ontdekte je steeds meer van die stenen figurtes, tot hoog in de waterval. De bouwmeesters moeten daar kletsnat geworden zijn door de fijne sproei Regen, die ons - even een lekkere verfrissing bood.

lewendbare duizendknoop) en niet te vergeten al die alpenroosjes, die ondanks het bordje "Natuerschutgebiet" met handen vol geplukt werden (niet door ons, natuurlijk!). We vonden ze

behoorlijk ver, en er wordt ook al gemaaid.

Alijn, Ada en Henk stappen met hun groep uit in Monstein en starten de wandeling. Het zicht is onderzussen een stuk verbeterd en het is droog. De rest (waaronder ik) stapt in Wiesen uit en begint hier hun wandeling naar Filisur; dat zijn de krupers, oftewel de "plantenwouwers". Het is kwart voor 10 en nog steeds droog. Wel is er een dikke wolkenlucht en in de verte rommelt de donder. Ongeveer 200 m van het station is de spoorbrug (bekend van de schiedingen van Kirch-ner), waaroverheen ook een voetpad loopt, hoog boven de grote kloof. Maar krupertjes lopen niet zo snel. Dus, na een uur zijn 6 van de 8 personen nog steeds niet bij de brug gearriveerd, want wat is er niet allemaal te zien langs de spoorbaan: o.a. kleine keuwenbek, geelharige, bitterkruid, een wespenorchis in knop. Twee personen, voor wie dit tempo te laag is, zijn direct doorgelopen, en bevinden zich allang aan de andere zijde van de spoorbrug. En dan breekt de regen los ... O, help, wat nu! Daar we nog steeds vlak bij het station zijn, snellen we daarheen om op het terras, onder het uitgespannen tentzeil, te schuilen. Er is een soort buffet; dat is dicht, maar na enkele minuten verschijnt er een bedravig persoon, die koffie zet. En onder het genot van een vers kopje koffie wachten we het einde van de bui af. De regen komt nog steeds met bakken uit de hemel. En hoe kun je je tijd nuttiger besteden dan door de verzamelde planten te determineren? Na een uur druppelen de eerste natte figuren van de groep uit Monstein het station binnen. En enkele ogenblikken later is de hele groep aanwezig. Er was ondanks de natigheid veel moois te zien geweest, zoals (slechts) één plant met bloemen van het vrouwen schoentje (de rest was helaas uitgebloeid), Rood bosvogeltje, Aangebrande orchis en waterspreuwen. Er komt ook een aantal verzamelde planten op tafel, en al koffie drinkend, boterhammen etend en determinerend wordt het volgende uur doorgebracht. En nog steeds die regen

Tegen één uur vertrekt een aantal mensen toch maar naar Filisur, terwijl anderen besluiten met de trein van 13.13 uur terug te gaan naar Davos. En dan gebeurt het wonder: het wordt droog, er zijn zelfs stukjes blauw aan de hemel zichtbaar! Dus besluiten 4 krupers (Nels, Corry, Jenny en Ely) toch door te lopen naar Filisur – volgens de wegwijzer anderhalf uur.

Aan de andere kant van de spoorbrug lopen we door bos. Er is veel te zien: veel uitgebloeide voorjaarslatiyrus, bosorchis, Grote en Weinekende muggeorchis, vogelnestorchis, Turkse lelies (ook een witbloeende), Rood bosvogeltje, dalkruid, eenbes, en héél véél – helaas uitgebloeide – vrouwen schoentjes. Ook horen en/of zien we zwartkop, Witte kwikstaart, goudhaantje, koolmees, roodborstje, Groene specht en notenkraak. Ook de veldkrekkel is te horen. Verder zijn er de nodige vlinders, steenvlieggen (een beekinsect) en kaasvlieggen. En niet te vergeten al die zwarte alpenlandsalamanders op het pad. Een aantal neemt een soort dreighouding aan, waardoor ze op kleine draakjes lijken, niet beseffend hoe weerloos ze tegenover ons zijn. Vele hebben het trouwens te druk met het zorgen voor nageslacht!

Uiteindelijk moet er weer snel doorgelopen worden om alsnog de trein van 16.05 uur naar Davos te halen. De zon schijnt nu fel en pff ... wat is het warm. Op het station treffen we de anderen aan, waaronder ook de twee personen die 's morgens al direct vanuit Wiesen naar Filisur waren gelopen (Sanneke en Thea), genietend van een drankje op een terrasje in de zon. Om kwart over 5 zijn we terug in het hotel.

's Avonds laten Henk en Ada nog een videofilm zien van de reis naar Arosa van vorig jaar. Die is door een van de deelnemers op haast professionele wijze gemaakt.

Al met al een actieve, enerverende dag!

Eliy Pees

Dinsdag 25 juni 2002

Wolfgang via Laret-Schwarzsee en Cavadurli naar Klosters

We vertrokken om ongeveer 10 uur met de bus naar Wolfgang, waar we het bospad begonnen te volgen. Het was mistig, dus alle planten en grassen waren flink bedauwd. Zo zag een muizenoorpje er zo donzig uit dat Ada het een "angoramuzizenoorpje" noemde. Literair haddden we veel van de planta al op vorige tochten gezien, maar er waren, althans voor mij, ook wel nieuwe, zoals Poly-gala chamaebuxus (een vleugelhesbloem).

Van de Schwarzsee was door de mist niet veel te zien. Langs de oever zwommen wat wilde eenden, die ruze maakten met een meerkoet. Er groeide hier en daar waterdreiblad langs de kant. Aan de andere kant van de weg liep een beek en daar zagen we bloeiende beekpungse. Op een moerassig weiland zag het roze van de Echte koekoeksbloem.

Op het station van Laret hielden we een koffiepauze. We hebben nog zitten puzzelen op een re-gel die daar op de muur geschreven stond, maar we zijn er niet uitgekomen. Al eerder hadden we op een huis de volgende spruk gevonden:

Lerne, Schaffe, Spare, Duide,
Doch vergiss das Lachen nicht.
1924

Verderop zijn Nels, Jenny en An achtergebleven om wat rond te kijken. Zij zouden eind van de middag de trein naar Davos nemen. Wij gingen verder tot een splitsing. Daar werd besloten dat de stoeren onder ons te voet zouden afdalen naar Klosters en dat enkele minder goede lopers aan station Cavadurli de trein naar Klosters zouden nemen. Inlusen ontdekten we dat Genda niet meer bij ons was, maar we meenden dat zij haar weg wel vinden zou. Bij het station van Klosters troffen we haar inderdaad weer. We hadden afgesproken dat we elkaar in het restaurant van de Coöp in Klosters zouden ontmoeten en inderdaad, op weg daartheen, kwamen de stoere lopers ons al achterop. We hebben op het inmiddels zonnige terras akdaar wat gedronken en onze lunch opgegeten. Daarna zijn we op de trein naar Davos gestapt. Dat was het eind van een mooie wandeling.

Ik eindig nog met wat waargenomen vogelzang: Grote bonte specht, waarschijnlijk jongen, wink, marel, zanglijster, goudhaantje, winterkoning, zwartkop, Zwarte mees, heggemus en putter.

Cor Oppenorth

Woensdag 26 juni 2002

Met de Rinerhornbaan naar de Jatzmeder en verder

Vandaag gaan we naar de Rinerhorn wat de Rinerhorn niet is. Het gaat hier nl. om de Rinerhornbaan, die naar de Jatzmeder gaat op 2053 meter. Maar zover is het nog niet. Wij, Marina en Bep, zijn weer vroeg wakker en organiseren alles heel rustig. Theedrinken, water koken om mee te nemen, ochtendgymnastiek, pillen. Hoe ouder je wordt, hoe meer besognes. We krijgen weer een ontbijt waar je U tegen zegt. Voedingstechnisch zit het ook goed in elkaar behalve dan de volle melk. Waarom is dat geen halfvolle? Deze morgen is er heerlijk roerei en ook natuurlijk fruit.

We nemen de bus van 8.57 uur, stappen in Dorf over op lijn 7 naar Glaris station, waar Henk met Euro's voor iedereen een kaartje koopt en meteen de rest van het geld, gewisseld in Zwitserse francs, weer terugkrijgt. Het is 12 min. stijgen naar het station Jatzmeder, want de echte Rinerhorn ligt nog 500 meter hoger.

Het blijkt nu toch weer dat enige "tochigenoten" niet zijn meegegaan. Ik begrijp dat niet. Je leest een beschrijving in Natura en je geeft je op. De tocht is overtekend, wat heel vervelend is voor mensen die te laat waren met hun opgave. Je gaat met een groep mee naar Davos en vervolgens ga je je eigen gang en je laat je alleen maar zien aan het ontbijt en het avondeten. Dat kan toch nooit de bedoeling zijn. Maar goed! Dit was een klein ergernis-intermezzo.

Het restaurant lokte ons meteen met een kopje cappuccino. In de zon op het terras was het daar heel goed toeven, maar er moest ook gewerkt worden. Ik wilde vandaag niet ver lopen want daar, net boven de boomgrens, groeien natuurlijk interessante planten.

We liepen met een groepje route B2 op het kaartje van de Bergbahnen Davos/Klosters tot een splitsing op 2006 meter waar een rommelig hutje staat met een bankje achterin. De route is zeer gemakkelijk te lopen. Veel hoogteverschil zit er niet in. Het eerste stuk tot de volgende lift is een weg voor een trekker en ook de fietsroute loopt hier. Daarna wordt het een mooi pad waar je achter elkaar moet lopen. Daar waar weiden zijn, zijn ze gemaaid, maar niet ieder stukje gras is geschild voor koeien of skien, en daar groeien de alpenroosjes weelderig.

Aan het eind van de wandeling staan bij mij zo'n 50 planten genoteerd, waarna ik me ga bedenken of al die planten nu kalkminnend zijn. Dat blijkt niet het geval te zijn. Er staan zowel kalkminnende planten als planten die graag op zure grond groeien en tevens droogteplanten en vochtminnaars met het gevoel een grote verscheidenheid.

Ik zal er een paar noemen: *Pulsatilla alpina subsp. Aprillika* (zwavelarencom), waarvan de meeste zijn uitgebloeid, *Lilium martagon* (Turkse lelie); *Ranunculus acronitoides* (Monnikskapbladige doerbie); *Gentiana bavarica*, (Beilse gentiaan); *Gentiana punctata*, (Geelgepunte gentiaan); *Gentiana occidentalis* (Westelijke gentiaan); *Trollius europaeus*; *Fotentilla grandiflora* (Grootbloemige ganzenk); en dan nog een paar pregeels nl. *Cardamine plurnen* (Klimopbladig springzaad) en *Hut-chinsia alpina* (gemzenkers). Tenslotte vonden we nog aan de benedenweg naar Abrijgg een veld vol *Enophorum vaginatum* (Leuang wollegras).

Lijn 7 brengt ons weer naar Davos. Het is nog steeds zonnig weer; een reden voor de beheerder om de tafels voor het diner buiten te dekken, want volgens hem zou het over een paar dagen wel eens kunnen gaan sneeuwen. Het voorafje bestaat uit een glas "Cassis" met aardbeien en munt. Heel simpel, maar je moet er maar opkomen. Vervolgens een koud buffet met gebraden kippen-

We kwamen op een asfaltweg die tarmelijk steil, met vele dochten, naar beneden liep. Toen we bij

Steeds vonden we weer andere bloemen: Grote muggeorchis, geelharige
 bakken en een bankje met een weids uitzicht. Het is overal zo mooi en de zon schijnt zo heerlijk.
 tempo moest wat omhoog. We kwamen bij een huis "Berghede", ook weer vol met bloemen in
 zoek was. Toen keek Ada eens op de kaart en zag dat we totaal niet opgeschoten waren. Het
 z'n tere op danseresjes lijkende bloemetjes. Verder nog de koraalwortel, waar Josien al naar op
 boshengel, leder-, lever- en etageros, alpenhaagros (roze) en warmpel: het Linnaeuskokje met
 op; daarna schuifelden we langzaam verder door een zonnig bos. We vonden Gele monnikskap,
 of trilgras langs de kant. Bij een open plek met platte boomstammen als banken aten we ons brood
 bellen: wolfskluw, prachtanjers, Eenbloemig wintergroen, Zwarte rapunzel, graskokje, beverfjes
 Links het diepe dal, rechts prachtige bloemenwandjes met het geluid van ruisend water en koelen-

naar ons, waarschijnlijk onze andere groep. We zagen rotszwaluwen, bruin van kleur.
 de begraafplaats alleen maar houten ornamenten. Aan de overkant van het dal zwaaiden mensen
 can" dronken we koffie in de zon. We togen omhoog naar het nieuwe kerkje met klok. Buiten op
 Duits, maar ze keken haar verlegen aan, want ze verstonden haar niet! Bij hotel-restaurant "Du-
 De kinderen van de lagere school speelden net buiten en Thea wilde wat met hen praten in hoog-

gebloeid.
 nog en de gouden regen was net uitgebloeid, terwijl ze bij ons al ruim een maand geleden hadden
 zorgd uit, met aardappelen, sla en bloemen als riddersporen en oranje jellies. De seringen bloeiden
 groente- en bloemenbuntjes, tussen de huizen, omgeven door houten hekjes, zagen er heel ver-
 sierend met vele bloembakken. Er is nog een vrouwerij en hoge houten boorden en schuren. De
 maar wel erg mooi van binnen. Er werden veel foto's gemaakt van een oud donkerbruin huis, ver-
 Monstein heeft twee kerkes. Het oude midden in het dorp is niet meer als zodanig in gebruik.

zaten van angst, maar de achterwielien bleven keurig wóór de lage nchel staan.
 1 620 m hoog. Bij het achteruit parkeren aan de rand van de afgrond gilden mensen die achterin
 Onze bus reed snel omhoog langs steile haarspeldbochten naar het schattige dorpje Monstein,

eindpunt.
 meteen in de kleine bus naar Monstein konden overstappen. De andere groep bleef zitten tot het
 lucht was prachtig blauw met witte wolkes en zon. Wij tiereen stapten bij Mühle uit, waar we
 bus 6 om 9.27 uur naar Davos Dorf, daar bus 7 gepakt, samen met de stoere wandelaars. De
 Wandelring onder leiding van Ada voor de langzame lopers, van Monstein naar Spina/Mühle. Met

Van Monstein naar Spina/Mühle

Donderdag 27 juni

Bep van Geldermalsen

Tenslotte wordt dit verslag geschreven met uitzicht op de Flüela Schwarzhorn.
 5 - 10 cm grote gezwellen bij hun nek.
 ges op mogen eten. Die zien er helemaal niet perfect uit. Ze zijn net geschoren en vertonen flinke,
 Dan gaan we nog even naar de schapen kijken, die vlakbij in een grasrijk bosje de mooie bloeme-
 poofes, met allerlei soorten groenten en een verpakt ijsje toe. Alles perfect.

Tijdens ons verblijf in Davos was er in het museum een tentoonstelling van werken van de Gro-

devat een grote collectie van zijn werken.
 nisme en werd wereldberoemd. Vanaf 1917 tot aan zijn dood woonde hij in Davos. Het museum
 zoeken. De schilder Ernst Ludwig Kirchner (1880 – 1938) was een voorreker van het expressio-
 digheden grepen sommigen van ons de kans om het unieke "Kirchner Museum" in Davos te be-
 Onder een gesloten wolkendek begon de dag met langdurige regen. Onder deze levensomstan-

Een "vrije dag":

Vrijdag 28 juni

Manina Voet

planten en we vonden toch weer nieuwelingen.
 met het weer, want de regenkleding is nauwelijks aan geweest. Er was veel te zien aan bloeiende
 de overstap op 6 komen we terug in het hotel. De andere groep is er al. We hebben aardig gebloft
 komt, want de voorspelde regen dient zich nu aan. Bij Glaris stappen we in bus 7 van Davos en na
 bare toiletten. Met de postbus van 16:08 uur kunnen we terug naar Glaris. We zijn blij dat deze
 Ruhetag te hebben. Gelukkig is de zelfbedieningswinkel bij de parkeerplaats open, en er zijn open-
 gedroegen weg. Iedereen is aan drinken toe. Helaas blijkt het eerste hotel van het dorp, "Bellevue",
 weer verder. Een molen is opgeknapt. Verder is het een zoek naar het centrum langs de open-
 Gele monnikskap. We passeren een kudde koeien op de weg. Na de koffiestop wandelen we
 Onderweg doen we een paar leuke vondsten: Turkse ielie, Geel vingervhoedskruid, Blauwe iis en
 andere kant, door de vorming van de Davosersee, een natuurlijk stuwmeer.

Mijn verslag betreft alleen de tocht Glaris – Wiesen. Om 10:20 uur zijn we in Glaris en we steken
 het riviertje over naar de Ater Zügerweg. Eerst is het nog een weg, maar later gaat de wandeling
 over weiden en langs een bospad. We zien de heilig boven de kabelbaan waar we gisteren liepen
 en het kerkje van Morstein. Henk vertelt dat de beek eerst naar links stroomde, maar nu naar de
 andere kant, door de vorming van de Davosersee, een natuurlijk stuwmeer.

Wiesen, Nels, Jenny, An, Cor en Ely hadden dat maandag gemist.
 len zien. Het enige bloeiende vrouwenschloentje was eerder gezien op de weg van Morstein naar
 zame lopers van Morstein naar Spina, en dan zijn er nog een paar die het vrouwenschloentje wil-
 wandelaars via de Ater Zügerweg van Glaris naar Wiesen (10 km, 3 h); Ada loopt met de lang-
 speld, maar pas laat in de avond, dacht Henk. De plannen zijn als volgt: Henk gaat met de stoere
 Welgemoed beginnen we aan de nieuwe dag. Voor het einde van de dag wordt wat regen voor-

Altematieve wandelingen

Minie Horstink-Eskes

restaurant Mühle de bus namen, voelden we de eerste regendruppels. Wat een bof. Een on-
 weersdui overvel ons toen we bij Davos Dorf op bus 6 stonden te wachten, die ons naar ons
 hotel Seebuel (Büel = buil) bracht. Een heerlijke dag!

ningse schilder Jan Wiegters (1892 – 1959). Wiegters was de eerste leerling van Kirchner geweest en in de periode 1920 – 1938 verblijf hij regelmatig in Davos. Hij vormde ook de Groningse kunstkring "De Ploeg". De huidige tentoonstelling van zijn werken in het Kirchner Museum is tot stand gekomen in samenwerking met het Groningse museum.

De tentoongestelde schilderijen van Wiegters hadden enkele werken van Kirchner verdrongen. In Davos kon men thans Wiegters' schilderijen zien die geïnspireerd waren door Nederlandse landschapen, zoals de duinen op Ameland en de winter in Drenthe. Zijn portretschilderijen toonden Nederlanders, waaronder de schilder Henk Werkman.

Ondanks het regenachtige weer hadden enkelen van ons de grote botanische alpentuin "Alpinum" bezocht. Deze tuin is evenwel gemakkelijk te bereiken via de Schatzalpbahn.

Kees van Rijn

Regenachtige rustdag, niets te beleven, of toch?

Hiermeren julië je onze eerste rustdag? Het plensde onophoudelijk en de temperatuur was gekelder, een ochtend om brieven te schrijven, een paar planten te determineren of lekker in die meegenomen roman te lezen, toch? Maar mijn reismaatje is een buitenmens en niet een bin-nerzster, en ik ook eigenlijk, met het resultaat dat we een paar uur na het ontbijt uit de Schatzalpbahn stappen. Hier hoog boven Davos is het nat en kil, en er is zowat niemand. We kopen wat besluiteloos rond, willen we met dit weer 4 euro betalen voor de botanische tuin? Och ja, we zijn er nou toch.

Al wandelend en klimmend door de tuin, die fraai aangelegd is op de steile helling boven een klaterend beekje wordt het zowaar lichter en droger. We vinden een bankje met uitzicht op het beekje voor onze lunch en genieten van de absolute stilte om ons heen. Ik zie aan de overkant iets bewegen, oranjevriin, een kat?, een hond? We fluisteren tegelijkertijd "een vos!" en hij /zij heeft ons in de gaten en springt weg met een verontwaardigde zwaai van zijn dikke staart.

Na deze ontmoeting kan onze dag niet meer stuk en in steeds zonniger weer spenderen we nog een paar uurtes aan de alpenplantjes met hun vaak verdwaalde naamplaatjes, of is het andersom?

Marigold

Zaterdag 29 juni

Langs de Fivelabach vanuit Dörfl omhoog naar Tschuggen en naar beneden tot Stilli en Davos Dorf

Na de kille regen van gisteren is het heerlijk wakker worden met zicht op een helderblauwe lucht en een dampend meer. Wel is de wind nog fris en wat grijze wolken doemen op tijdens ons uitgebreide ontbijt. Ada heeft vandaag de leiding, Henk voelt zich niet helemaal fit.

Het pad dat we nu volgen tot aan Still loopt dicht langs de snel stromende Fiselabach. Afgelopen seizoen is het pad gedeeltelijk weggeslagen; er wordt hard gewerkt aan het herstel en het is voor ons goed begaanbaar. Aan onze linkerzijde zijn de rotsen bedekt met dikke kussens van o.a. etagemos en ook veermos met daan en ermaast kleine plantjes als bosruur en bosklaverzuring. Zelfs wat Soldanelia bloeit er, en na een speurtocht van Ada zien we het Linnaeusklokje, eerst alleen de mooie ranken, maar later ook bloeiende, en hoe langer hoe meer klokjes. Leuki Tussendoor stond er Verspreidbladig goudveil. Het werd ons als het ware op ooghoogte voorgeschoteld. Stammen van bomen waren totaal bemost, ook met baardmossen, kale stenen waren bezet met een mozaiek van kleunige korstmossen. Het hield niet op.....

Er waren ook heiligen bedekt met forsere planten zoals "Alpendost" (Adenostyles alliariae), al-pennuursta (Cicerbita alpina), schaduwkruiskruid (Senecio Fuchsi) met hier en daar een forse Achillea macrophylla ertussen.

Al met al een bijzonder fraaie wandeling.

Na een koffiepauze in de volle zon daalden we wat en in dit natte, steniige gedeelte werden we verrast met Groene nachtorchis, gentianaen, wolfsklauwen en varens. De laatste klim tracht ons in een zee van lage struiken in tinten van roze, grijs en groen. Hier tegenover het hotel en het kerkje rusten we uit, eten en drinken wat, we zien de Grote gele kwikstaart en de rotszwaluw en horen notenkrakers en jonge kramsvogels. Intussen besluiten enkelen om meteen met de bus terug te gaan, voegen enkelen zich weer bij ons, en Piet gaat in hoog tempo verder naar Wägerhus (en helemaal terug).

Met de ruisende beek links beneden klimmen we langzaam omhoog door weilanden vol Amica en heiligen bedekt met alpenrozen en bosbessen (blauwe en rode). Soms staan we stil bij bepaalde planten - wat is dit voor een Centaurea? Experts en boeken erbij en Centaurea nervosa wordt genoteerd. Daarna komen we door een nat gedeelte met elzen, hier zien we veel varens, Saxifraga stellars, Veratrum album en de fraaie Viola biflora.

Met volle ruzzaken en de voor velen onmisbare wandelstokken stappen we over op lijn 1, die ons omhoog brengt naar de Fischabahn boven Dörfli. Daar aangekomen lopen we onder de weg door naar de westelijke helling. Het wat steile en modderige pad omhoog en dan omhoog geeft meteen wat problemen en een splitsing van de groep; enkelen nemen het dalende pad terug, sommigen zoeken een makkelijker route omhoog en een groep van tien begint aan het pad omhoog richting Tschuggen.

Een goede raad!

**BERGWANDERN MIT ZWEI STÖCKEN
SCHONT DIE KNIE**

Kein Wandersmann kann die Aussicht auf Berg und Tal gemessen, wenn die Knie schmerzen. Experten empfehlen daher, mit zwei Wanderstöcken zu gehen, um die Gelenke zu schonen. Ideal sind Wanderstöcke, die höhenverstellbar sind. Sie werden beim Bergaufsteigen kürzer und beim Bergabwandel länger gestellt. Zudem beugen Dehnübungen der Beinmuskeln Überlastungsschmerzen vor. Man sollte diese jeweils vor und nach dem Marschieren durchführen.

Verderop, bij een houtzagerij, lagen hopen houtsnippers, bezet met honderden zwammen. Waren het slijmkoppen? Ik hoorde het zeggen, maar ik betwijfel het.

Een pad naar de waterval beneden was afgezet vanwege werkzaamheden. Ondanks dat hebben we ons toch laten besproeien door een fijne nevel die opsteeg uit die indrukwekkende waterval. Na wat omlidingsen en één rante poot was het laatste wat we zagen een moerassig weijsje vol met o.a. kranskartelblad, vrouwenmantel en nietorchis. Via een camping bereikten we de bushalte.

Mangold / Gerda

Zondag 30 juni

Een mooie Pschadag

ALPENKAUW

Bij een tochtje door de Alpen
 Stal een alpenkauw mijn balpen
 Waarna ik een tweetal vulpen
 Zag verdwijnen met mijn vulpen
 Ivo de Wijs

In de kabelbaan gezeten naar 2500 m hoog (ons hotel ligt op ongeveer 1600 m) werd het steeds ruimer en wijder om ons heen. Om toch niet met het hoofd in de wolken terecht te komen en al te zwerend te worden, riep één van ons: "Niets bijzonders hier!"

Maar toen zag ik voor het eerst van mijn leven een Murrelter, en nog wel onder ons kabelbaanje.

We begonnen onze wandeling over een steenachtig pad en moesten af en toe kleine stukjes sneeuw oversteken. Sommigen van ons deden dat op handen en voeten. Twee arenden zweefden boven ons hoofd. Misschien wel steenarenden. Prachtig om te zien hoe ze op de themiek naar boven dreefden en daarna met samengevouwen vleugels in duikvlucht gingen.

Bep en Marja stonden oog in oog met een sneeuwhoen. Vanuit het dal hoorden we een stotterende koekeek: "koe – koe – koe". Er fladderden enkele vlinders en een paar kleine vogeltjes vlogen er. Verder nam een rookkever met gele stippen hetzelfde pad als wij. Dit wat betreft de fauna.

Nu de flora:

Velden vol lila Soldanelia's (alpenkwasstjesbloemen) en nog meer primula's, n.l. Primula clusiana en Primula minima (dwergskuteibloem). Een roze tapijt van alpenazalea's (Loiseleuria procumbens) en diepaars de stengelilloze gentiaanen, enkele lichter gekleurde exemplaren. Waren dat de Koehse? Verder nog tweekleurig alpenhoelblad (Homogyne discolor). Dan zagen we vele planten nog in de knop of helemaal zonder bloemen, maar daar kunnen we niet aan beginnen om die ook nog te benoemen.

Om nog even op de fauna terug te komen: de mensen waren we nog vergeten. Teneinde deze

De excursie van 1 juli 2002 voerde ons om te beginnen langs de "Hohe Promenade", aan de costzijde boven langs Davos. Prachtig weer, dus een wat lichtere bepakking. Ik bied aan het verslag te maken en zal het na thuiskomst per e-mail aan Nels Schmidt sturen, die de eindredactie voert. Leuk werk, zo betrokken te zijn, nog beter op te letten onderweg en zo als het ware een wandelend archief te worden. In een plastic diepvrieszak verzamel ik de minder bekende planten en na-derhand zal ik voor het determineren onder meer gebruik maken van de 'Flora Helvetica' (Lauber en Wagner) van Nels, en de 'Alpenflora van het centrale bergland' (Anthony Huxley) van Kees van Rijn.

Hohe Promenade en Friedhof

Maandag 1 juli

Tommy Bree en
Marjolijn Oe-Bree

We weten er nog wel meer, maar we laten het hierbij.

"Sage nicht alles was Du weisst, aber wisse alles was Du sagst."

Dagspreuk in het hotel:

"Ik vraag altijd heel veel om het daarna meteen weer te vergeten."

"Kommet her und sehet an die Werke Gottes. Der so wunderbar ist!"
En wat lag daar onder deze tekst die we op een rots lezen? : VULLNISI

"Sonnenbrille weg, auch Augen können Bände (boekdelen) sprechen."

Plaats nemend op een rotsblok en een wind latend, zei hij: "oei, m'n stoel kraakt!"

"O, wat een prachtige gentiaan!"
(Dit enthousiasme wordt soms meteen weer getemperd door de vraag: "welke soort?")

"Anfänger reden gerne über ihre Fortschritte."

"Daar is Truus; als een duveltje uit een doosje verschijnt ze telkens weer."

"Wat ik ontwaarde op het dak van de aarde"

"Wat rijkdom aan plantensoorten betreft valt het hier tegen, maar wat hoeveelheden aangaat: massa's!"

enigszins te kunnen determineren, verzamelden we een aantal uitspraken:

✓ Op de Hohe Promenade komen we via het kerkje aan de Praxigangweg, waarop de tekst: "Ich bin der Weg, die Wahrheit und das Leben". Door de afwisseling van biotopen zijn er veel soorten te zien, waarvan hier enkele meest opvallende vermeld. We kuieren op zo'n 50 tot 100 meter boven de stad op een breed wandelpad, dat zich door licht bos, langs grazige heiligen, rotsparthen en een kleine waterval slingert. We hebben goed zicht op Davos Dorf en Davos Platz. Vanwege een gemeentelijke verordening van 1961 zijn sindsdien de huizen voorzien van platte daken, weet Henk te vertellen. Het nut en de betekenis? Mogelijk om de zaak overzichtelijk te houden, geen storende schuine daken

Op een deel van het heiligbos komen we eekhoorns tegen, gevoerd door lieve oude dames. Zij laten hun kunstzinnige, en hun witte buik, donkere vacht en staart. Een paar houtduiven pikken mee op het pad. Iemand vertelt me dat eekhoorns tijdens de rui de kwastjes aan hun oren verliezen Een notenkraak, een forse vogel van zo'n dertig cm blijft ons een tijdje volgen en is makkelijk waar te nemen in de lager gelegen naaldbomen. We horen vinkenzang; ook een Zwarte roodstaart is gesignaleerd. Later, in de omgeving van de gemeentelijke begraafplaats, roept een koekeek.

Langs ons wandelpad komen we op de hoger gelegen helling verrassend veel plantensoorten tegen: vijf onopvallend een plek met *Tofieldia calyculata*, een lelieachtige met bloemen van zo'n 7 cm, groengeel van kleur, hier meer cilindrisch dan eivormig; de Simsenlilie, een dies- of nussachtig lelieje, dat op vochtige kalkhoudende bodems en steilige alpenweiden voorkomt (Erich Oberdorfer, Pflanzensoziologische Exkursionsflora). *Silene nutans* ssp. *nutans*, de knikkende Silene, en de hieraan verwante *Dianthus superbus* of wel de prachtanjer, die we eerder tegenkwamen, met rose bloemen en diep ingesneden kroonbladen. Verder de blaassilene (*Silene vulgaris* ssp. *maritima*) die van de kust tot in het hooggebergte aanwezig is en volgens Oleg Pölinin zeer variabel. De Viltige hoornbloem (*Cerastium tomentosum*), *Luzula nivea* (de witte veidbies), die we nog regelmatig in de bossen zullen tegenkomen, en niet alleen op zonnige, beboste heiligen, *Tritium badium*, de bruine kaver met het goudgele kopje, dat bij ouder worden bruin verkleurt, van kalkhoudende weiden en kwelbodems, *Anthyllis vulneraria* ssp. *alpestris*, (de alpenwondkaver), met het typere ronde hoofdje met witwillige kelkharren en het grotere einddeelblad. *Lotus corniculatus*, de ook van ons land bekende gele rokkaver, *Knaulia drymeia*, de Hongaarse knautia (of was het de meer algemene *K. dipsacifolia*)? Het verschil zit hem in "kelkharren of gewone harren" en de kleur en vorm van de kroon. *Euphrasia picta*, met gele keelvlak maar zonder klierharren (!), het verschil met de berggentroot, *E. montana*.

Thymus alpegenus, alpensteentijm en een bergmunt, *Calamintha alpina* geven een idee van geur, en dan is er nog *Centauria montana*, de bergcentaurie, sterk verwant aan de korenbloem. En *Phytolacca orbiculata* (de blauwe bolrapunzel), als 'vrolijke noot'; ik zie verder *Scabiosa columbana* (duifkruid), een wikke, *Vicia* sp. en een kleine hengel *Melampyrum sylvaticum* op de helling rechts van ons. Van de vele grassen en zeggen noem ik hier het tri-gras: *Briza media*, dat op diverse bodems van zuur tot basisch voorkomt van zeehoogte tot op 1870 m. In de alpen. Volgens Oberdorfer is deze soort vermoedelijk verspreid als voedergras en siengras.

We dalen af naar Davos om daar op de Promenade, de Hoofdstraat, de bus richting Spina van kwart over elf te nemen. Henk maakt zich zorgen om achterblijvers en gaat later zelf met de kopgroep verder; zie zijn aanvullend verslag. We brengen nu een bezoek aan het Friedhof van Davos.

vegetatie van overwegend forse grassen in het dal.

soorten Margriet (*Chrysanthemum leucanthemum*), de grote Pimpel (*Silene dioica*) en het knikkend nagelkruid (*Cerium nobile*) gaven kleur aan de de Hohe Fromenadel. De algemene teraad veel minder soortenrijk dan langs meer ruderaale vegetatie te lopen. Een leuke gelegenheid om tussen een extra half uur tot de volgende bushalte. de beek over fiets- en wandelpad een zusjes Bree, Margold en Werner langs Frauenkirch weer een splitsing. Ik hoorde thuisgangers. Na de afdaling naar de groep zich in doordouwers en van Kirchner in de verte staan en splitsie teruggehaald. Hierna zagen we het huis een speciale delegatie werd over de vergeten stok van An, die door en uitjes werden geknapt. Constatie vermakelijk, diverse schoenen gingen uit achter het Friedhof. Het weer was vijden ons neer op een grazige helling. Het werd tijd voor de lunch en we

Op de begraafplaats werden we verder rondgeleid, we zagen er de aparte afdeling joodse graven: enkele rijen sobere stenen met hebreuws opschrift, gescheiden door een oude stenen poort, waarop ik voor het eerst de beroemde Edelweiss in knop zag staan: *Leontopodium alpinum* komt voor op weiden, puihellingen en rotsen van centraal en het merendeel van zuidoost Europa.

Intermezzo
 Nadat Kirchner in 1936 naar Zwitserland was uitgeweken raakte hij bevriend met zijn eerste leerling Jan Wiegens, die hem al sinds 1920 opzocht, en een van de oprichters van de Ploeg werd. een groep Groninger kunstenaars. Tijdens diens verblijf hebben de twee vrienden ook elkaars portret geschilderd, bezig in het atelier.
 In het Kirchnermuseum in Davos Platz zijn Maarten en ik naderhand gaan kijken naar de 'dubbel' tentoonstelling Jan Wiegens (1893 - 1959) 'Die Schweizer Jahre', waarvoor het Groninger Museum en verscheidene particulieren werk hadden uitgeleend, en die Ketterer misschien nog heeft gezien voor zijn dood.
 Kirchner vonden wij - gezien diens werk in belendende zalen - duidelijk van beiden de meester.

Daar wacht An Westerweel ons al op als gids voor dit deel van de excursie. Opvallend hoe netjes maar monotoon alle graven voorzien zijn van bloeiende planten uit een kwekenijde: geel en rood. Hier ligt ook de Duitse kunstenaar Ernst Ludwig Kirchner naast zijn vrouw Erna. Ieder onder een reusachtige rode natuursteen.
 Een week geleden werd naast hen Kirchners bewonderaar en maecenas Ketterer begraven. Dat is nog te zien aan de vele linten en kransen met verleppe bomen bij een eenvoudige graf met een houten aanduiding, zoals op de meeste graven.

Bep van Geldermalsen

Vanaf Seebühl lopen we langs de noordkant van de Davosersee en nemen het pad naar Höhrwald. Op de asfaltweg links langs villa's met schitterende tuinen. Nu bij het eerste gele wegwijzer-tje rechtsaf het bos in langs een soort hek om koeien tegen te houden met deze vorm: (Richting bospad staat niet aangegeven). Bovenaan bij een T-kruising linksaf (de spoorlijn loopt recht boven ons). Verderop loopt het pad rechts van de autoweg en het eindigt bij station Wolfgang.

Na een kop cappuccino bij restaurant Kulm steken we het plein over en gaan bij het laatste huis linksaf. Meteen daarna weer linksaf, richting schuur en volgen dan de weg naar Neerhof. De weg loopt na een eind klimmen op ong. 1700 m. De weg is nieuw en bedekt met steenslag. Er staan veel mooie planten. Je loopt door sparrenbos.

Aan het eind, bij een bankje, heb je een heel mooi uitzicht over de Davosersee. Wij gaan nu scherp naar links en naar beneden en bij de volgende bocht, vlakbij, weer richting Meierhof maar nu ook richting Tschuggen en Davos. Je loopt vlak boven de tunnel van de autoweg. Bij het "kitsch" kasteeltje naar beneden en dan kom je vanzelf bij het station Davos Dorf.

Een "vrije" dag. Dus moeten we zelf een wandeling bedenken.

Dinsdag 2 juli

Henk Verheij

Na Wildboden vertoeren Truus en Thea de groep om een kortere weg te nemen naar Frauenkirch. De overigen gingen de beek over en liepen over een speelveld, net vóór Junkerboden. Daar was een groot indianenfeest aan de gang.

Bij het buurtschapje spitsten we opnieuw. Ongeveer de helft ging "naar beneden" en de rest, een achtal, ging linksaf richting Spina.

De mooie asfaltweg ging weldra over in een heel smal wortelig bospaadje. Het steeg af en toe behoorlijk. An had gezegd dat zij, als het te moeilijk zou worden, zou afhaken. Na enige tijd misten we haar. We dachten aan de afspraak. Nee dus: An miste het steile paadje ergens links omhoog en beliep een breder pad rechtdoor. Na flink wachten en een briefje besloot zij op een of andere manier af te dalen naar de weg. Dat lukte.

Het mooie bospad, soms door prachtige weiden, hield op onder de Rinerhornbaan. Een tweetal ging het steile pad omlaag en de rest kwam in "Mühle" aan, waar de drankjes goed smaakten. Hier wandelden ook de vier "Monstein-Spina - plantenzoeksters" toevallig binnen (Cor, Ely, Nels en Jenny). Zij waren eveneens heel tevreden over hun dag.

Verslag op het verslag van Sanneke

Sanneke Broekhuizen

Voor de Hollandse namen kon ik mijn Polunin; 'Bloemen en planten van Europa' raadplegen. Rest me nog dank te zeggen aan Ely Dogger, wier flora ik mocht lenen (Oleg Polunin; 'Plantengids voor Europa') en aan Bep Geldermalsen voor haar geduld en kennis.

Regen aan het ontdijt. We hebben vandaag een "vrije dag" en na de enthousiaste verhalen van Samneke over haar bezoek aan het Speelzeugmuseum besluiten An, Cor en ik daarheen te gaan. Het gaat pas om 2 uur open. Cor en ik gaan met bus 6 tot het eindpunt (Parsenbahn), lopen een eindje terug en gaan dan langzaam omhoog, eerst tussen huizen, maar al gauw is er een helling van uit rotsblokken gehouwen stenen, waartussen allerlei klein spul groeit.

We zien een klein soort Erigeron, vertakt, 12 bloemen op een steeltje, lancetvormig blad met harren aan de randen, stengel kantig (??), en ook een pol kleine geelwitte bloemen: Berg-garnander, zeg ik (= Teucrium montanum). En geelharige (het is hier dus kalkrijk). Om 10.45 uur valt er weer een beetje regen. We zien een zwart-met-rode vindster (St. Jans of St. Jacobs?). Deze heeft vlekken! St. Jans dus! Maar er blijken nog meer bloedvlekwinders te bestaan: misschien vliegt er in de bergen wel een andere. We zien muurpeper met drie bloempjes op een steeltje en steenanjers en Carthuiser anjers. We klimmen steeds hoger boven Davos en kopen in een park-achtige omgeving. Cor herkent het geluid van notenkraakers en die blijken boven onze hoofden in de sparren te zitten. Ik probeer ze te lokken met stukjes van mijn brood, maar de lucht van cer-velaatworst staat hun kennelijk niet aan, want ze laten het onaangeroerd liggen, evenals trouwers een hongerige vink en even later ook een prachtig bruine eekhoorn. Er komen twee Israëlitische kinderen aan (Cor zegt dat het meisjes zijn, maar wel met keppeltjes op en lange vlechtjes; ik zie er jongens met bakkebaarden in). Ook zij houden zich bezig met het voeren van de dieren en ik maak er foto's van (jongens, dus, blijkt daart).

Notenkraaker

De notenkraaker zat gastvrij
De nootjes klaar voor de vaste
Weest welkom, sprak hij, volgt u mij
Naar de Notenkraakersuite.

Wo de Wijs

We krijgen nu trek in koffie en zien een aankondiging van een hotel-restaurant Waldhof. Even een eindje naar beneden en we staan ervoor. Op een bord staan drie pijlen naar resp. Solebad, Skirum en Restaurant, maar we lopen dood tegen een houten trap en werpen onwillkeurig een blik in het Solebad, waar een paar dames aan het zwemmen zijn en wat verborgen naar ons kijken. Iemand van het personeel, die op een balkon een paar verdiepingen hoger aan het werk is, wijst op mijn vraag: "waar is het restaurant? om de hoek, dus terug naar waar we vandaan kwamen. We betreden - want het was zo deftig dat je niet gewoon kan zeggen: we gaan naar binnen - het hotel, informeren of we hier ook alleen koffie kunnen krijgen en worden vriendelijk doorverwezen naar een volgende bevestigende juf. We zitten in het volkomen verhalen hotel met een tapijt op de vloer met een akeig druk patroon en "gouden" deurknoppen in een soort erker en krijgen koffie - voor het eerst met een (piepklein) koekje erbij voor, naar later blijkt, F 4,00, dus niet eens zoveel dunder dan elders. Op tafel ligt een brochure "L'art du thé" met de volgende tekst: "On boit le thé pour oublier le bruit du monde". Dat spreekt ons wel aan.

Bij ons vertrek om 1 uur maken we het dienstertje attent op de routieve aandruiding buiten. Ze gaat met ons mee en constateert dat we gelijk hebben. Ze haalt de receptie erbij en beiden gaan hoofdschuddend weer naar binnen.

We zoeken op de kaart hoe we naar beneden moeten om uiteindelijk bij het Speelzeugmuseum te komen. Dat vinden we zonder veel moeite. (Later blijkt dat het gewoon in de hoofdstraat staat, vandaar ook dat het Kirchner Museum zo dichtbij is; we dachten al dat het verhuisd was... ..) Gelukkig staat ervoor een bank; daar kunnen we ons appetijte opeten en wachten tot 2 uur, wanneer het museum opengaat. An heeft een bus gepakt en komt om even voor 2 aan.

Het museum is inderdaad bijzonder aardig. Het wordt gerund door een vrouw die van Nederlandse afkomst is (Angela Prader) en nog heel goed Nederlands spreekt. Ze heeft de verzameling opgebouwd uit

Vandaag gaan we naar Dürnboden (2007 m). Het plan is om daar, op de alpenweiden, de ochtend door te brengen en in de middag naar Teuf (1700 m) te lopen.

Door het Dischmatal van Dürnboden naar Teuf

Woensdag 3 juli

Hier op deze hoogte hebben we uitsluitend geïsoleerde planten van de rijkdom aan bloemen en aan de vergezichten over het dal en het meer. Van Schwarzealpe daalden we af naar Laret, een lange en soms steile afdaling van een paar uur over een boerenweg. Al met al een inspannende tocht, die zeer zeker de moeite waard was.

In het zicht van de Parzenhütte (orig. 2000 m) namen we pad 69 richting Schwarzealpe, nog wat stijgen en we kwamen in een alpenbloemenzee. Natte plekken met wolop doeters, gemengd met Ranunculus acris, werden opgevoerd door hellingen met honderden bloeiende gele gentiana's (lutea). Hier ook tot onze verbazing Campanula trachelium, eerst één en later honderden, samen met veel uitgetrockende Pedicularis foliosa. De phytokoppen van Pulsatilla's, met Arisaema, Anemone narcissiflora en vele orchideeën bedekten de hellingen, het hield niet op. Een bijzondere orchideeënvondst was Trautvetteria globosa (kogelorchis).

Boven de boomgrens fraaie bergflora op de steilige hellingen, alpenroos, peperboom, uitgetrockende Soldanella, veel Dryas, veel orchideeën met o.a. Nigella nigra ssp. rubra. Nieuw voor ons waren Cerastium latifolium, Manaria verna en Engeron uniflorus. Dit rijke gebied langs de Stutzbach was de lange klim waard.

Vanaf bushalte Wollgang - GR pad (op kaart wandelroute B6) omhoog, sterk stijgend en slingerend naar 2000 m langs een brede sirtelweg.

Hoezo rustdag?

Nels Schmidt

Tot slot kopen we nog wat kaarten bij haar van diverse objecten, o.m. van het Sanatorium "Der Zauberberg" - met bloedengte tafereel in de zekerkamer en op ligstoelen kurende patienten (mijn Tante Mien de-gin vorige eeuw!). Misschien probeer ik nog eens het boek van Thomas Mann te lezen, dat o.m. hierover gaat, maar naar verluidt is het wel een taale pill

willen weten of komt ze ongevraagd uitleg geven. Het is een competente tante. zijn toch nogal wat mensen en veel kleine kinderen; niettemin weet ze telkens in te sprongen als we iets pauze met een kopje thee/koffie, ons geseerveerd door mevrouw zelf. Het is niet bijzonder druk, maar er entegen wel de diverse circussen met allerlei dieren. We worden er doodmoed van en houden dan ook onze eigen luizen in de oorlog oproept. Tinnen soldaatjes hebben nu niet direct onze belangstelling, daar- zoak een kapitaal met voren kam, borstel etc., incl. een luizenkam, die bij ons alle drie herinneringen aan slaper en kartonnen aankleedfiguurtjes, verder zijn er allerlei meubels en gebruiksvoorwerpen in miniatuur, moet ook kennis vergaren over de gebruikte materialen en het onderhoud ervan. Het is werkelijk een allerlei bronnen, waarvoor ze veel heeft moeten reizen. Het gaat echter niet alleen om het verzamelen, je

Na een heerlijk ontbijt en onze knapzakken vol met proviand, gaan we met bus 6 naar Bahnhof Dorf en vandaar met bus 12 naar Lütchboden. Henk heeft van te voren onze groep bij de bus aangemeld, zodat dit voet verhoopt.

We rijden langs de Dischmabach in een prachtig dal, dat is al vroeger gemeten vanuit de bus. Van Lütchboden lopen we langs de Dischmabach verder de bergen in richting Gahelchütte, waar onze groep zich al gauw in verschillende groepjes verdeelt. Er is daar ook zo veel te zien, te determineren en te fotograferen! Vele muggerorchis, veltblad, kartelblad, Gestopelde gentiaan en alpenazalea.

In de beek voert een waterspreeuw haar jong en op een koeienval staat een mooie paddestoel, een Gemrgde vlekplaat (groeit op mest).

's Middags loopt ik naar Teufi via een alpinepad, dat eerst door een moerasig gebied loopt, met veel waterplanten, o.m. Sterbloemige steenbrek en dotters. Als het pad langs een muurtje van gestapelde stenen loopt, zie ik daarachter een moeras met vele paarse orchissen; dat blijkt de Breedbladige orchis te zijn.

Het pad loopt omhoog, het wordt wat droger en stenger en bij een mooi uitzicht gebruik ik de verlaten lunch. Daar zie ik een - voor ons - zeldzaam plantje, de Senedo incanus, ssp. carnicus (die naam heb ik twee jaar geleden van een Zwitserse bioloog gekregen).

Na het passeren van Chintsch Hus, een kleine buurtgemeenschap, zie ik zeer kleine gentiaantjes (Gentiana bavarica), de Beierse gentiaan. Ze staan naast tijn, dat in vergelijking met de gentiaantjes nu een geweldige plant lijkt. Van Chintsch Hus naar Teufi loopt een goed begaanbaar pad, door bloemrijke weiden. Er waait daardoor denk ik de bus van 15.15 uur niet meer te kunnen halen, en de volgende bus gaat pas om 16.45! Daarom besluit ik bij het passeren van de autoweg, deze te volgen in de hoop de bus te kunnen aanhouden. Dit laatste is echter niet nodig. Niet op tijd ben ik in Teufi, waar velen van de groep reeds aanwezig zijn.

De reis verloopt verder voorspoedig; om 16.00 uur zijn we weer in ons hotel Seebühl. Na een heerlijke en gezonde avondmaaltijd is er een videopresentatie in de T.V.-kamer op de 3e verdieping. De video laat ons zien hoe Davos zich van een bergdorp ontwikkeld heeft tot een kuuroord, cultureel centrum en sportplaats.

Dit is het einde van een prachtige dag!

Josien v.d. Ros - Bornet

Donderdag 4 juli

Van Monstein via de Silberberg naar station Monstein

Na een hele nacht van storm en regen is het wel eens spannend hoe het de verdere dag zal gaan. Mijn troost is dat de regen die in de nacht is gevallen valt niet meer overdag. Tijdens het ontbijt hadden we er een zwaar hoofd in. Ik zag een klein stukje blauw, maar nog te klein om een matrozekeerkrage van te kunnen raaien.

Het plan voor deze dag was Monstein. Om 5 voor half tien stond iedereen bij de bushalte in wat winterse kleding. Een paar regendruppels vielen er nog maar. We zagen de maan al tussen de wolken. Denk maar

aan het Sint-Nicolaasied: zie de maan schijnt door de bomen. Hier dacht ik: zie de maan schijnt tussen de wolken. Het was maar een klein sikketje na het derde kwartier. De busreis met overstap bij Bahnhof Dorf en Gans Rinerhorn verliep volgens schema. Om half elf kwamen we aan met een postbus, die veel haar-
speldbochten had moeten maken. De vorstgrens lag op 2200 meter in plaats van de 3000 meter in de
voorgaande dagen.

Veel wolken trokken weg. Bergtoppen met verse sneeuw werden bij een glashelder zicht mooi zichtbaar.
In Monstein staan twee kerkes, die zeer bepaald zijn voor het zicht aan de andere kant van het dal. Even
mochten we 20 minuten door het dorp wandelen. Voor sommigen een gelegenheid om een kopje koffie te
gaan drinken. Voor de economie van het dorp is daar de hoogst gelegen bierbrouwerij van Europa. Mon-
steinbier is in heel Zwitserland bekend. Het is maar een klein gebouw. Niet zo'n grote ketel als bij brouwe-
rijen in Nederland. In een tuintje zagen we de Edelweiss in bloei.

Bij de natuurwandeling splitste de groep zich zeer spoedig. Drie mensen maakten de wandeling naar Spina.
Ely Dogger was zoek geraakt, maar wist de groep toch spoedig weer te vinden. Ondertussen wandelden
we langzaam, al planten zoekend, richting Silberberg. Het begon met een wandeling om de kloof van de
Monsteinbach. Daar kregen we mooi uitzicht op Monstein en een wei. Meestal zien we alpenmarmotten,
maar dit keer was het een ree met kaljes, die melk van moeder wilden, maar door haar werden wegge-
jaagd. Later zagen we nog een beest, maar dat was een kat.

Een wandeling op gelijke hoogte zette zich lang voort. Op een steil
stuk rots waar niemand bijkomt, groeiden de Linnaeusdorkes
(Linnaea borealis). Het etagemos (Hylocomium splendens) bedekt
grote stukken steen. Het parapluetjesmos (Marchantia polymorpha)
groeit ook weelvuldig op de rotsen. Het is geen typische alpenplant;
op paden tussen stenen doet hij het net zo goed. De
geslachtsgangen zijn langs zo'n bergrots wel beter te bekijken. Bij
een splitsing was moeilijk na te gaan waar we heen moesten.

Er lagen ook veel omgezaagde bomen, netjes opgestapeld. Voor de
verwerking van het kap hout zagen we een houtkooimachine. Deze
was te vergelijken met een houtschroef die in een te klein stukje
hout wordt gedraaid. Dan barst het stuk hout.

De beek, het Landwasser, hoorden we in de diepte. Daar hadden we al eens eerder langs gewandeld, de
oude postweg, die later voor het verkeer werd afgekeurd. Toen zagen we dat de beek steeds meer in een
Schucht was gaan stromen. Op sommige plaatsen was die in de diepte te zien. We wisten van toen dat de
beek ook steeds minder te horen zou zijn.

Het pad werd steeds kronkeliger door de vele kloven die de bergbeken hadden uitgehold. Paden waren
daar met hout verstevigd en ook nog van leuningen voorzien, ineens kwamen we bij een picknickplaats, die
voorzien was van een groot zeil als afdak. Dat was dan het eindpunt van onze wandeling. Daarna was een
afdaling naar Wiesen mogelijk. Die zag er gevaarlijk uit. Er stond een ingewikkelde schets van de mijn met al
zijn horizontale en verticale schachten. Het was moeilijk te vergelijken met de kolenmijnen in Zuid-Limburg,
die in de jaren zestig zijn gesloten. Enkele toegangen waren op afspraak te bezichtigen.

Een makkelijke weg terug naar het station Monstein ging geleidelijk bergafwaarts. Twee anderen hebben de
weg bovenlangs naar het dorpje Monstein genomen. Het Bergmuseum bij het lager gelegen station Mon-
stein was dicht. Met de trein ging iedereen terug naar Davos Dorf. Daarmee was het excursiegedeelte van
de dag beëindigd.

Om even voor half tien namen we met ons elven (de "nest" had andere plannen en doeken voor deze één-na-staatsdag) bus 6 naar Dorf en verder bus 3 naar Platz, waar we om 10 uur in de bus naar Clavadel stapten. Het was druk met wandelaars, want het weer zag er prima uit, en de bus was geheel vol. Na een kwartier stapten we gelukkig alweer uit en zochten we de gele bordjes van onze route, begroet door putterfjes.

De weg Davos – Glans lag links beneden ons in de diepte en een heel makkelijk pad voerde ons door de uitlopers van de beboste helling van de jacobshorn, met bekende bosflora van schaduw verdragende plantentaxa als Alpenrost en Alpenmelis, boshavikskruid, Rondbladige steenbreek, en wilde frambozen op een wat meer zon vangend plekje. Een allerriestendeljkste jonge roodbonte kater liep een heel eind met ons mee; vinken, mezen (o.a. glanskop – en de kleine zwarte) en goudhaantjes zongten in de toppen van de sparren, af en toe "begeleid" door een notenkater. Voortdurend kwamen kleine strompjes naar beneden katern en het pad kronkde voort zonder noemenswaardig hoogteverschil. Na enige tijd kwamen we aan de rand van het bos en kregen we uitzicht op Davos met het Schatzalhotel en schuin terug op de Stäleralp (met het huisje van Kirchner).

Met meer zon zagen we ook meer nu bekende bloemen: o.m. geraniums, silenes, Eenhoekig biggenkruid en ruig kokje.

Er werd aan de brude weg boven ons gewerkt en er werden bomen omgezaagd met veel lawaai, zodat we even een kleine omweg moesten maken, maar daarna liepen we weer heerlijk verder en genoten van wat we in het bos aan planten zagen. De hangende sterretjes van het Eénbloemig wintergroen glansden tussen de gevlekte orchissen en de Wachtel-weizen (= hergell). Zouden de kwartels (Wachte) werkelijk de zaden eten? En ook die van wilde wit (= tarwe)? Kwartels in een bos lijkt me vreemd.

Tijdens de koffiepauze keken we een tijdje toe hoe één rode bosmier een gedood of verand bijde trachtte te verslepen tussen steengrus en grasjes, maar dat niet voor elkaar kreeg.

Thea en Kees sloegen op dit punt af naar beneden naar Platz, wij anderen liepen verder onder de gondelbaan door en zagen nog bospaardentarten, Hang zengroen (*Ayuga genevensis*), enorm grote donkerpurperen rapunzels – echte Teufelskralen – en twee kleine keverorchissen. Ook was er weer een mooi plekje met zowel mannelijk als vrouwelijk

Op open gedeelten stonden veel margrietes, kleine silenes en witte ogentroost. Bij "in den Blüelen" kwamen we tussen de weiden terecht, de meeste uiteraard al gemaaid en sommige helaas ook bemest. Toch zagen we nog veel Grote pimpinelle, ratelaar, Echte koekoeksbloemen en een aardig niet gemaaid "butje"; bleekroze van de prachtanjers met wit van margrietes, Aderwortel kleunde de lager gelegen weiden tussen de huizen van Bunda roze. Zouden alle weiden daar volgebouwd worden met nieuwe witte apartementenflats?

In Still namen we de bus naar Dorf, d.w.z. de laatste vijf, want er waren al doorlopers en verderlopers vooruit. In Dorf was het nog een twintig minuten "mensen kijken" en daarna was ik heel vroeg thuis, waar ik werd begroet door het "piut, piut" van een paarje goudvinkjes.

Het was een heerlijke en makkelijke wandeling geweest.

Ada Verheij

Zaterdag 6 juli

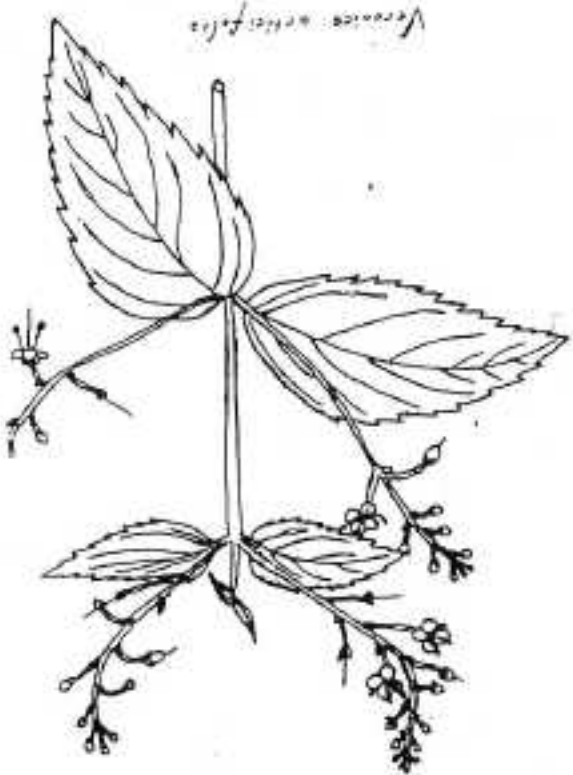
De terugreis

Vroeg op. Koffers klaar en naar beneden. Half acht ontbijt. Kunnen de koffers wel beneden staan? Worden

er door het vertrek van een Duitse groep geen koffers verwisseld? Alles komt goed! Herr Sudmeyer zorgt er voor dat de koffers juist op tijd, als wij met de bus aankomen, bij het station arriveren. Nog een kleine paniek: zijn die paar koffers die buiten stonden wel meegekomen? Herr Sudmeyer heeft vaker met dit bijtje gehakt. Dat is duidelijk.

De trein (9.05 uur) is op tijd of één minuut te laat. Het vertrek loopt uit. De koffers krijgen de schuld. Onderweg gaat het traag met de trein. De vertraging loopt op. Inhalen zit er niet in, zegt de conducteur. Het wordt vijf minuten "Verspätung". Zo houden we nog zes minuten over, net als heen, om de tijdoverende overstap in Landquart te maken.

Een ren tegen de klok. Als we denken in het goede, gereserveerde gedeelte te zitten, blijkt dat niet zo te zijn. Wat een koffers bij de in- en uitgang! Wij en de andere reizigers breken er bijna de nek over. Steeds goed optellen. Is het peron links of rechts? Kunnen ze er in en er uit? Boze conducteur. De reisleder moet z'n mond maar houden, want hij zit verkeerd.

Een paar slimme lieden zitten vanaf het begin in het goede treinstel en één voegt zich daar op het eerstvolgende station bij. Het blijkt een rookcoupé te zijn. Omdat er maar zo weinig reizigers in zitten, is het moe-lijk de "autochtonen" er uit te houden, maar o wee als ze met een sigaret binnenkomen of er een willen opsteken! dan worden ze met luider stemme door Bep tot de orde geroepen onder het motto: "In deze coupé zitten astmapatiënten". Het werkt! (*Aanwilling van Ales*).

Vanaf Zürich gaat het goed. Bagage in dépôt gebracht en alscheid genomen van een negental "sightseers". Na de binnestad drinken we koffie in een restaurantje lang de Limmat. Daarna natuurlijk eerst even ver-derop in de Fraumünster de glazen van Chagall bekijken. Enkele gaan nog even de kloosterzorg in. Dan naar de boot, waar we 14 | 5 aankomen. Maarten staat al op wacht: we hebben Sannke niet verhoord!

De "Stadt Zürich" ligt klaar. Wat een gezellige nostalgische raderboot van bijna honderd jaar.

Het mezent langdurf. Een dhrstal trekt zich daar niets van aan. Josten houdt het zelfs wel vier uur uit! Tegen zessen kaart het op. Aankomst 18.20, slipt op tijd.

Wandeling door de chique Bahnhofstrasse. Wat een dure dingen. Willen we dat eigenlijk wel? Via een ondergrondse winkelgalerij bereiken we het zelfbedieningsrestaurant "Mövenpick". De anderen zitten er al. Het bevalt daar weer goed, net als vorig jaar.

De trein van 20.37. Wat een mooie en wat een ruime! Na ruim één uur zijn we in Basel. Station in verbouwing. Wat ongezellig! De "Franse wachtkamer" blijkt verdwenen. Niet verdwenen zijn de skinheads en enige zwerwers. Niet prettig om daar zo lang te zitten. Ik wil graag wat drinken bij McDonald's, maar besluit toch maar te blijven. An heeft een aardappelmessje. Er blijken zonnig meer messen beschikbaar te zijn.

Ruim voor vertrek staat de nachttrein al gereed. Behulpzame stewardessen wachten ons op: 23 plaatsen in de zo langzamerhand bekende wagen 179. Vier bedden per coupé. Prima! Twee plaatsen in 178: een rammekast. Toch daar weer zes bedden. Veel jeugdigen, wat een drugscontrole door Duitse politie tot gevolg heeft om half één. Niet leuk, ik sliep net.

De stewardess brengt het zeer recent bezuinigde ontbijtje goed op tijd. Kan het nog kleiner? Het kopje koffie is maar half gevuld. Voor zo'n ontbijtje hoeven we niet vroeg op te staan. Dat kan ook later. Het sapje en de pinda's als ontvangst waren ook wegbezuinigd, evenals het water om tanden te poetsen. Wel stond er bij binnenkomst een beeldig flesje bronwater in de coupé. Wie niet teveel gedronken had, kon z'n tanden nog poetsen.

De paspoorten kwamen snel terug. Gauw nog een nachterformulier ingevuld. Misschien kan NS nog wat terugbetalen? Nog kleinere ontbijtjes dan?

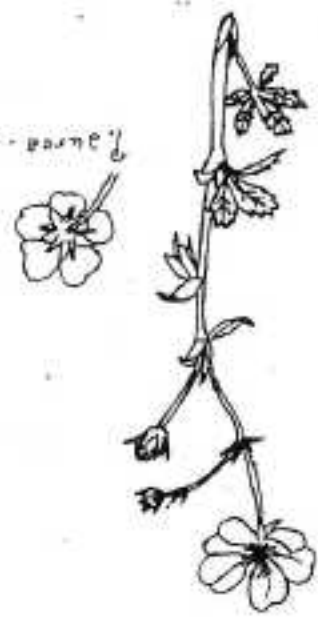
Het traject Utrecht-Den Bosch blijkt buiten dienst. Dan maar met het boemeltje door Noord-Limburg. Het boemeltje blijkt een hele mooie te zijn. 't Lijkt wel een Zwitserse trein. Ik speel de conductrice onbewust een oud kaartje toe. Het lukt niet. Extra betalen. Thuis blijkt het goede kaartje in de koffer te zitten. De reiziger is kennelijk op, en kan niet meer voor zichzelf zingen.

Bij Piet in Neer koffie gedronken, met fantasisch uitzicht over de Maas. 't Lijkt "Seebüel" well Kwart voor elf thuis. Heel vlot en comfortabel, dankzij een broer van Piet.

Volgend jaar naar Leutasch (Tiro) met een bus! HOERA!

Thusgekomen ontdek ik dat de sperwers jongen hebben. Wat een lawaai! Ki-ki-ki-ki! De rust in de tuin is voortopig voorbij.

Henk

DE GEOLOGIE VAN DE ALPEN IN DE BUURT VAN DAVOS

Inleiding

Onze vakantje in Davos (Graubünden) zit er weer op. Wij logeerden aan de Davosersee 1,4 x 0,6 km, gelegen op 1559 m en 54 m diep. Het meertje wordt gevoed door:

1. De Tösalpbach die naast Seebüel via een groot in de Davosersee stroomt
2. Het Drusatschabächli aan de overkant
3. De Hellbach, die nu over de tunnel stroomt

Aan de zuidkant bij het strandbad is geen afvoer te zien naar het Landwasser. Mogelijk zit er dus ergens aan de zuidkant een duiker met een stuw die het water op peil houdt.

Aan de overkant van het hotel kijken we op de Seehorn met enige steile wanden tussen de 1800 – 2000 meter. Dit zouden wel eens wanden van een vroegere gletsjer geweest kunnen zijn. Verderop zien we overal toppen van hoge bergen, en als we in de zijdalen wandelen, zien we dat er tussen die toppen ook weer dalen (erosiedalen) liggen.

Voor het hotel bij de weg liggen een paar hele grote blikken zgn. oogenhais, maar de ge-steente-soort die we overal in de omgeving vinden is de Bündner Schiefer, waarn veel glim-mer zit en die soms meer en soms minder kalkhoudend is. Tenslotte vinden we nog een enkele keer een stuk kwarts.

We logeren in een dal in het hooggebergte.

Vragen ontstaan dan:

Waarvoor is dit hooggebergte ontstaan?

Hoe zijn de dalen in het gebergte ontstaan?

Waar komt die Bündner Schiefer vandaan?

Die blikken oogenhais voor het hotel, hoe zijn ze gevormd?

Hoe is het mogelijk dat de rivier lang geleden de andere kant op stroomde?

Ik zal trachten op bovenstaande vragen een antwoord te geven.

1. Waarvoor is het hooggebergte ontstaan?

Gebergtevorming wordt orogeenese genoemd. De Alpine orogeenese begon in het Boven-Krijt en had zijn hoogtepunt in het Tertiair. Het Tertiair dateert van 65 – 2,5 miljoen jaar geleden. Het Boven-Krijt was nog een periode daarvoor. Een morfogeenese kan ongeveer 50 – 100 miljoen jaar duren en bevat perioden van sterke en minder sterke plooiingsactiviteiten. De Alpen zijn in de plooiingstijd sterk in elkaar geschoven, want het bekken waaruit ze zijn ontstaan, was 450 – 600 km breed, terwijl de Alpen zelf 150 km breed zijn. Vergelijk voor het ontstaan een stuk papier dat je aan twee zijden naar elkaar toe drukt. Het zal zich gaan plooiën.

Maar waardoor ontstond nu die plooiing?

Dit heeft alles te maken met de zgn. platen tektoniek. Europa en Amerika drijven nog steeds verder uit elkaar en Afrika duwt nog steeds tegen Europa aan. Op de plaats waar nu de Alpen liggen,

lag in het Krijt de Thetsee, een min of meer ondiepe zee, en nu is de bodem van die zee door de zwaartse druk omhoog geplooid.
 Bij de plooiing ontstaan toppen, antilinalen en dalen, synclinalen. Het stuk ertussenin heet de flank van de plooi.

2. Hoe zijn de dalen in het gebergte ontstaan?

Het postorogene stadium:

Tegelijk met de ophelling kan de erosie het gebied weer gaan afbreken. In de Alpen schijnen deze twee processen elkaar heden ten dage min of meer in stand te houden. Er verandert dus niet veel aan de hoogte.

Erosie treedt via verschillende processen op:

2.1. Regenwater loopt via kleine geuljes naar beneden en neemt gronddeeltjes en steentjes mee.

2.2. Hebben we te maken met gletsjervorming, dan beweegt het ijs weliswaar heel langzaam maar de uitslijtingskracht is geweldig, waardoor er brede (de breedte van de gletsjer) U-vormige dalen ontstaan. Wordt het klimaat warmer en smelt de gletsjer dan blijft er in eerste instantie een U-vormig dal over, maar de onderhoeken van de U gaan zich vullen met puin dat boven van de berg afvalt zodat er een V-vormig dal ontstaat. Het puin komt vrij door vertering.

2.3. Vorstvertering. In de Alpen hebben we met dit soort vertering het meeste te maken. Water dat terecht komt in een scheur zal, als het bevriest, uitzetten en de scheur verder opendrukken. Wanneer dit steeds weer gebeurt, raakt het gesteente los van de rest van de berg, maar wordt door het ijs nog vastgehouden. Smelt het ijs nu, dan zal de brok omhoog vallen. Dit verschijnsel treedt in het gebergte speciaal 's morgens op. Men noemt dit Steinschlag.

2.4. Erosie door rivieren.

Het Landwasser, in de kloof tussen station Monstein en station Wiesen bevindt zich nog steeds in een jong erosiestadium. De rivier heeft zich in het dal ingesneden, maar hij kan geen kant op. Toch hebben we op de oude weg een plek gezien waar een stuk van de weg was afgebrokkeld. Dit is de schuld van de rivier, die onder de weg de oever is gaan ondergraven.

In het dal bij Davos hebben we kunnen zien dat het Landwasser is gekanaliseerd evenals de onderuitendenden van de zijbekken.

Wat kan er nl. in zo'n smalle beek en in de kloof gebeuren? Bij veel afvoer, wanneer het water zich in een razendsnel tempo naar beneden stort, kunnen zich rotsblokken in de beek verplaatsen en ophopen, en door ondergraving van de oever kunnen bomen in de stroom terechtkomen. Die bomen kunnen ergens blijven hangen. Op deze manier kan er een hoge natuurlijke stuw ontstaan en nu bestaat het gevaar daarin dat de druk van het water zo groot wordt dat die stuw plotseling breekt. Dit geeft een enorme overstroming, waarbij er van alles naar beneden gesleurd wordt en waarbij het land van de boer overstromt en de grond door de snelheid van het water wegstromt.
 Dit is de reden waarom de beken worden gekanaliseerd.

2.5. Kruipen.

Het gaat hier om kleinschalige erosie. Kruipen is een langzame beweging, hellingafwaarts, die ontstaat door volumevergroting van de bodem, in de richting loodrecht op de helling, door vochtopname of beveziging en een verticaal weer terugzakken bij uitdroging of dood. Daarbij komt een bodemdeeltje iets lager op de helling te liggen. De beweging is enkele

2.6. De Davosersee
 dat dat bomen van onderen gaan krommen.
 mm per jaar. Het is niet veel maar toch kan het effect van de beweging tot gevolg hebben

Daar de bodem van de Davosersee veel lager ligt dan Davos Dorf is het niet onwaarschijnlijk dat het meerde een fimbekken of keteldal is. Het fimbekken is het gletsjergedeelte waarin de sneeuw zich ophoopt en verandert in gletsjers. We hebben nog iets van dit verschijnsel kunnen zien boven Dürboden, onder de Jakobshorn. Je zag daar een min of meer rond dal met sneeuw. Nu heeft er in het Dischmatal vroeger een gletsjer gekopen. Daar waar de sneeuw blijft liggen, in het fimbekken, valt er ook nog sneeuw en ijs van de bovenliggende steile hellingen. Dit geeft een enorme druk op de ondergrond, die uit gaat slijten maar zo kan het ijs ook weer naar boven kruipen over de rand van dat fimbekken, waarna het zich als gletsjer verder naar beneden beweegt. (In de Alpen stroomt een gletsjer met ong. 100 m per jaar.)
 Het zou dus mogelijk zijn dat in de ijstijd de Davosersee als fimbekken is gevormd.

3. Waar komt de Bündner Schieffer vandaan?

We hebben al kunnen lezen dat de Alpen zijn gevormd door orogeenese van de Thetiszee. Wat gebeurt er in een zee? Er stromen rivieren in uit en deze rivieren voeren silt mee. Dat silt vormt lagen kiel in zee, zeekei. Wanneer een zee niet te diep is, zullen er ook veel schelpdieren leven en afsterven. De schelpen zullen kalklagen vormen. Deze afzettingen zijn miljoenen jaren gevormd. Laagje voor laagje, waarbij dan de bovenliggende lagen de onderliggende samendrukken, het water eruit persen en een metamorfose tot stand brengen. Dat wil zeggen dat onder invloed van druk en warmte de moleculen zullen veranderen, er ontstaan nieuwe kristallen uit de kleimineralen, die echter nog steeds een gelaagde structuur vormen. In de loop van miljoenen jaren ontstaat zo uit de kiel eerst schalie; het water wordt uitgeperst, de kristallen worden groter en er ontstaat achtereenvolgends lei, phylliet en dan glimmer-schist, die in Graubünden Bündner Schieffer staat achtereenvolgends lei, phylliet en dan glimmerschist, die in Graubünden Bündner Schieffer wordt genoemd. In schisten wordt altijd veel biotiet en muscoviet gevonden, de zgn. glimmers. Naast Bündner Schieffer vinden we ook veel kalkhoudende lagen; dit is vaak goed te zien op een weg.

4. De blokken ogengneis, voor het hotel. Hoe zijn ze gevormd?

Wanneer het metamorfoseproces verder voortzet, wordt er uit de Schieffer ook een veel harder, grijs gesteente gevormd, nl. gneis.
 Gneis is een grofkorrelig, kristallijn gesteente. Of gneis wordt gevormd, hangt af van de samenstelling van het oorspronkelijke gesteente en van de metamorfose-omstandigheden. Evenals in schist, kunnen in gneis de volgende mineralen voorkomen: glimmer, kwarts, veldspaat, amfibool en pyroxeen.
 Gneis kan zowel van magmatische als sedimentaire gesteenten afkomstig zijn. In de alpen zal het een sedimentair gesteente zijn dat ontstaan is bij plooiing, overschuiving en herplooiing bij een temperatuur van wel 900°C en op een diepte tot 40 km.

5. Hoe is het mogelijk dat lang geleden de rivier de andere kant op stroomde?

De pas bij Wolfgang is 163 m hoog.
 De bodem van de Davosersee ligt op 1505 m. Dat is dus 126 m lager.
 De onderkant van het dal ligt ook op ongeveer 1500 m.

- De bergen bij de kloof tussen Monkschtein en Wiesau liggen honderden meters hoger. Stiel je voor dat de kloof er nog niet was en dat miljoenen jaren geleden het dal nog veel hoger lag, omdat de erosie nog niet had toegeslagen; het dal moet dan minstens 126 m hoger hebben gelegen om het water, c.q. de gletsjer richting kloofers te doen stromen.
- Op welke manier zou nu de stroomrichting gedraaid kunnen zijn?
- 5.1. De kloof zou ontstaan kunnen zijn door een scheur, veroorzaakt via een aardbeving.
- 5.2. De kloof zou ontstaan kunnen zijn in een bestaand dal (ontstaan bij de plooiing), doordat het gesteente zacht was en de erosie tamelijk snel verliep, zodat de erosie aan deze kant van het dal sneller verliep dan aan de andere kant.
- 5.3. Bij Wolfgang was eerst helemaal geen pas, maar daar heeft zich een enorme steenstoring voorgedaan, waardoor het dal in het noorden helemaal werd afgesloten. Het dal werd een groot meer of wel een ijsmeer dat zich tenslotte een weg baande naar het zuiden.
- 5.4. Door de nog niet uitgewerkte orogeenese ontstond een antidinaal bij Wolfgang, die in de loop van de tijd te hoog werd om het water af te voeren.
- Wellicht weet iemand nog een betere verklaring.

Bep van Geldermalsen

Verantwoording

De tekening op de voorplaat is gemaakt door de Farzaneh Roshan (dochter van mijn Iraanse "adoptiezoon" aan de hand van mijn foto van het venussschoneitje. De overige tekeningen zijn van de hand van Ada of overgenomen uit "Was finde ich in den Alpen?".

De bloemenlijst werd samengesteld door Jenny en getikt door An.

De vogel- en vlinderlijsten werden samengesteld door Ada en door mij getikt.

Hannie Jozasse heeft diverse computerproblemen – o.a. invoegen van plaatjes en teksten – voor mij opgelost.

Voor de totale lay-out ben ik verantwoordelijk; het drukwerk werd gedaan door Multicopy in Amstern.

Nels

Davos 21 juni t/m 7 juli 2002

Samengesteld door Jennie Hendriks

De wetenschappelijke namen en de volgorde van de plantenfamilies zijn ontleend aan de Flora Helvetica Als Heukels (22' druk) een andere naam vermeldt, staat die er tussen haakjes achter. Dit geldt ook voor synoniemen.
De Nederlandse namen komen uit Heukels. Als er geen officiële Nederlandse naam bekend is, wordt een veel gebruikte Nederlandse of Duitse naam tussen aanhalingstekens vermeld.

Lycopodiaceae	Wolfsklauwfamilie
Diphasiastrium alpinum	Alpenwolfsklauw
Huperzia selago-clavatum	Grote wolfsklauw
Lycopodium annotinum	Stekende wolfsklauw
Lycopodium clavatum	Grote wolfsklauw
Equisetaceae	Paardenstaartenfamilie
Equisetum arvense	Heermoes
Equisetum palustre	Lidrus
Equisetum sylvaticum	Bospaardenstaart
Ophtoglossaceae	Addertongfamilie
Botrychium lunaria	Gelode maanvaren
Thelypteridaceae	Moerasvaren familie
Oreopteris limbosperma	Suppelvaren
Aspidiaceae	Nierarenfamilie
Dryopteris dilatata	Brede stekelvaren
Gymnocarpium dryopteris	Gebogen driehoeksvaren
Polystichum longitis	Lansvaren
Athyriaceae	Wijgesvarenfamilie
Athyrium distentifolium	Alpenwaldstam
Athyrium filix-femina	Wijgesvaren
Cystopteris fragilis	Blaasvaren
Aspleniaceae	Streepvarenfamilie
Asplenium adiantum-nigrum	Zwartsteel
Asplenium ruta-muraria	Muurvaren
Asplenium trichomanes	Steenbreekkvaren
Asplenium viride	Groensteel
Blechnaceae	Dubbelloofamilie
Blechnum spicant	Dubbelloof
Pinaceae	Dennenfamilie
Larix decidua	Europese larix
Picea abies	Fijnspar
Pinus cembra	"Arve"
Pinus mugo	Bergden

Cupressaceae	<i>Juniperus communis</i> ssp. <i>nana</i>	"Dwergjeneverbes"
Ranunculaceae	<i>Aconitum napellus</i>	Blauwe monnikskap
	<i>Aconitum vulpata</i>	Gele monnikskap
	<i>Actaea spicata</i>	Christoffelkruid (Zwarte gifbes)
	<i>Anemone narcissiflora</i>	"Narcisbloemige anemoon"
	<i>Aquilegia atrata</i>	"Donkere akelei"
	<i>Caltha palustris</i>	Dotterbloem
	<i>Clematis alpina</i>	"Alpenclématis"
	<i>Hepatica nobilis</i>	Leverbloempje
	<i>Pulsatilla alpina</i>	"Witte alpenanemoon"
	<i>Pulsatilla alpina</i> ssp. <i>napifolia</i>	"Zwavelanemoon"
	<i>Ranunculus aconitifolius</i>	"Monnikskapranoekel"
	<i>Ranunculus alpestris</i>	"Alpenranoekel"
	<i>Ranunculus lanuginosus</i>	"Wollige boterbloem"
	<i>Ranunculus montanus</i>	"Bergboterbloem"
	<i>Ranunculus nemorosus</i>	Bosboterbloem
	<i>Ranunculus platamifolius</i>	
	<i>Thalictrum aquilegifolium</i>	Akeleinut
	<i>Trollius europaeus</i>	Trollius
Berberidaceae	<i>Berberis vulgaris</i>	Zaures
Papaveraceae	<i>Chelidonium majus</i>	Papaverfamilie
	<i>Papaver croceum</i> (nudaule)	"Islandse papaver"
Betulaceae	<i>Alnus viridis</i>	"Groene els"
	<i>Betula pendula</i>	Ruwe berk
Chenopodiaceae	<i>Chenopodium bonus-henricus</i>	Brave hendrik
Caryophyllaceae	<i>Arenaria biflora</i>	Agerfamilie
	<i>Arenaria serpyllifolia</i>	"Twebloemige zandmuur"
	<i>Gewone zandmuur</i>	
	<i>Cerastium alpinum</i>	"Alpenhoornbloem"
	<i>Cerastium arvense</i>	Akkehooibloem
	<i>Cerastium cerastoides</i>	
	<i>Cerastium latifolium</i>	
	<i>Dianthus superbus</i>	Prachtanjer
	<i>Dianthus sylvestris</i>	"Rotsanjer"
	<i>Gypsophila repens</i>	"Kruipend gipskruid"
	<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Echte koekeksbloem
	<i>Minuartia sedoides</i>	"Dwergmuur"
	<i>Minuartia verna</i>	"Voorjaarsmuur"
	<i>Moehringia muscosa</i>	
	<i>Sagina procumbens</i>	Liggend vetmuur
	<i>Saponaria ocymoides</i>	"Kotszeepkruid"

Silene acaulis	"Stengellose silene"
Silene dioica	Dagkoekebloem
Silene nutans	Nachtsilene
Silene rupestris	"Rotsilene"
Silene vulgaris	Blaassilene
Stellaria nemorum	Bosniet
Polygonaceae	Duizendknoopfamilie
Polygonum bistorta	Adderwortel
Polygonum viviparum	"Levendbarende duizendknoop"
Rumex alpestris	"Bergzuring"
Rumex alpinus	"Alpenzuring"
Rumex scutatus	Spaanse zuring
Hypericaceae	Hertschoofamilie
Hypericum maculatum	Gevlekt hertschoof
Hypericum perforatum	Sint-Janskruid
Violaceae	Violetjesfamilie
Viola biflora	"Tweeblomig viooltje"
Viola calcarata	"Langsporing viooltje"
Viola tricolor	Driekleurig viooltje
Salicaceae	Wilgenfamilie
Salix herbacea	"Kruidwilg"
Salix purpurea	Bittere wilg
Salix reticulata	"Netwilg"
Salix retusa	"Stompbladige wilg"
Brassicaceae	Kruisbloemenfamilie
Arabis alpina	"Alpenscheerkeik"
Arabis nova	
Barbarea vulgaris	Gewoon barbakruid
Biscutella laevigata	"Brillenschötchen"
CapSELLA bursa-pastoris	Gewoon herderstasje
Cardamine amara	Bittere veldkers
Cardamine impatiens	Springzaadveldkers
Cardamine resifolia	
Descurainia sophia	Sofiekruid
Kernera saxatilis	Kugelschötchen - "Bolhauwtjes"
Nasturtium officinale (Rorippa nasturtium-aquaticum)	Witte waterkers
Pritzelago alpina (Hutchinsia)	"Alpengemskresse"
Thlaspi arvense	Witte krodde
Empetraceae	Kraaihefamilie
Empetrum nigrum	Kraaihei
Ericaceae	Heifamilie
Calluna vulgaris	Struikhei
Erica carnea	"Sneeuwhei"
Loiseleuria procumbens	"Alpenazalea
Rhododendron hirsutum	"Bewimperd alpenroosje"

Rhododendron ferrugineum	"Roestbladig alpenroosje"
Vaccinium myrtillus	Blauwe bosbes
Vaccinium uliginosum	Rijsbes
Vaccinium vitis-idaea	Rode bosbes
Pyrolaceae	Wintergroenfamilie
Moneses uniflora	Eenbloemig wintergroen
Orthilia secunda	Eenzijdig wintergroen
Pyrola minor	Klein wintergroen
Pyrola rotundifolia	Rond wintergroen
Primulaceae	Steutelbloemfamilie
Androsace chamaejasme	"Gewimperd mannschild"
Lysimachia nemorum	Boswederik
Primula elatior	Stanke steutelbloem
Primula farinosa	"Mehlsprimel" - "Melige steutelbloem"
Primula integrifolia	"Gaathladige primula"
Soldanella alpina	Alpenkwastjesbloem
Soldanella pusilla	Kleine kwastjesbloem
Crassulaceae	Vetplantenfamilie
Sedum acra	Muurpeper
Sedum album	"Eenjarige muurpeper"
Sedum atratum	"Donkere muurpeper"
Sedum saxatile	Zacht vetkruid
Sempervivum tectorum ssp. alpinum	"Alpenhuisklok"
Saxifragaceae	Steenbreckfamilie
Chrysosplenium alternifolium	Verspreidbladig goudveil
Parnassia palustris	Parnassia
Saxifraga aizoides	
Saxifraga caesia	
Saxifraga mutata	
Saxifraga paniculata	
Saxifraga rotundifolia	"Rondbladige steenbreck"
Saxifraga squarrosa	
Saxifraga stellaris	"Steenbloemige steenbreck"
Rosaceae	Rozenfamilie
Alchemilla alpina	"Alpenvrouwenmantel"
Alchemilla fissa	
Alchemilla pentaphylla	
Alchemilla xanthochlora (vulgans)	Vrouwenmantel
Dryas octopetala	Dryas, "Achtster"
Fragaria vesca	Bosaardbei
Geum montanum	"Bergnagelkruid"
Geum reptans	"Kruipend nagelkruid"
Geum rivale	Knikkend nagelkruid
Potentilla aurea	"Gouden ganzerik"
Potentilla caulescens	
Potentilla erecta	Tornenti
Potentilla grandiflora	"Grootbloemige ganzerik"
Potentilla palustris	Wateraardbei

Potentilla reptans	Vijfvingerkruid
Rosa pendula	"Alpenhaagroos"
Rubus idaeus	Framboos
Rubus saxatilis	Steenraam
Sanguisorba minor	Kleine pimpinel
Sanguisorba officinalis	Grote pimpinel
Sibbaldia procumbens	Wilde hysteres
Sorbus aucuparia	"Dwergmispel"
Sorbus chamaemespilus	Wondklaver
Anthyllus vulneraria	Vinderbloemfamilie
Astragalus alpinus	"Alpenhokjespenul - Alpenragant"
Astragalus frigidus	Wilde hokjespenul
Hippocrepis (Coronilla) emerus	Veldlathyrus
Lathyrus pratensis	Boslathyrus
Lathyrus sylvestris	"Voorjaarstathyrus"
Lathyrus vernus	Gewone rolklaver
Lotus corniculatus	"Alpenrolklaver"
Lotus corniculatus ssp. alpinus	Sikkelklaver
Medicago falcata	Hopklaver
Medicago lupulina	Luzerne
Medicago sativa	Citroengele honingklaver
Onobrychis viciifolia	Esparcette
Oxytropis jacquini	"Alpenklaver"
Trifolium badium	"Bruine klaver"
Trifolium hybridum	Basterdklaver
Trifolium medium	Bochtige klaver
Trifolium montanum	"Bergklaver"
Trifolium pallescens	Witte klaver
Trifolium repens	Vogelwikkke
Trifolium thalii	Heggewikke
Vicia cracca	Peperboompestfamilie
Vicia sepium	Rood peperboompje
	"Gestreept peperboompje"
	Thymelaeaceae
Daphne mezereum	
Daphne striata	
	Onagraceae
Epilobium alpestre	Tuinsbloemfamilie
Epilobium alsinifolium (chamnerion)	"Kransbladig wilgenroosje
Epilobium angustifolium	Wilgenroosje
Epilobium fleischeri	"Fleischers wilgenroosje
Epilobium montanum	Bergbasterdwederik
	Santalaceae
Thesium alpinum	Sandelhoutfamilie
Thesium pyrenaicum	"Alpenbergvlas"
	"Weidebergvlas"

Euphorbiaceae	<i>Euphorbia cyparissias</i>	Wolfsmelkfamilie	Cipreswolfsmelk
Linaceae	<i>Linum catharticum</i>	Vlasfamilie	Geelhartje
Polygalaceae	<i>Polygala alpestris</i>	Vleugeltjesbloemfamilie	
	<i>Polygala amarella</i>		"Bittere vleugeltjesbloem"
	<i>Polygala chamaebuxus</i>		"Buxusvleugeltjesbloem"
	<i>Polygala vulgaris</i>		Gewone vleugeltjesbloem
Geraniaceae		Oeveraarscekfamilie	
	<i>Geranium pyrenaicum</i>		Bermooievaarsbek
	<i>Geranium robertianum</i>		Robertskruid
	<i>Geranium sylvaticum</i>		Bosooievaarsbek
Oxalidaceae	<i>Oxalis acetocella</i>	Klaverzuringfamilie	Witte klaverzuring
Apiaceae	<i>Anthriscus sylvestris</i>	Schermbloemfamilie	Flutenkruid
	<i>Carum carvi</i>		Echte karwij
	<i>Chaerophyllum hirsutum</i>		"Heggekruid"
	<i>Chaerophyllum hirsutum</i> ssp. <i>villarsii</i>		Gewone berenklauw
	<i>Laserpitium Gaudinii</i>		"Breedbladig laserkruid"
	<i>Laserpitium latifolium</i>		"Berglaserkruid"
	<i>Laserpitium siber</i>		"Moederkruid"
	<i>Ligusticum mutellinoides</i>		"Meisterwurz"
	<i>Pucedanum ostruthium</i>		Grote bevenel
	<i>Pimpinella major</i>		Heelkruid
Menyanthaceae	<i>Menyanthes trifoliata</i>	Watergentiaanfamilie	Waterneblad
Gentianaceae		Gentiaanfamilie	
	<i>Gentiana acaulis</i> (Kochiana)		"Stengellose gentiaan"
	<i>Gentiana asclepiadae</i>		"Zijdeplantgentiaan"
	<i>Gentiana bavarica</i>		"Beierse gentiaan"
	<i>Gentiana campestris</i>		Veldgentiaan
	<i>Gentiana lutea</i>		"Gele gentiaan"
	<i>Gentiana nivalis</i>		"Sneeuwgentiaan"
	<i>Gentiana punctata</i>		"Gestippelde gentiaan"
	<i>Gentiana purpurea</i>		"Purpergentiaan"
	<i>Gentiana verna</i>		"Voorjaarsgentiaan"
Asclepiadaceae	<i>Vincetoxicum hirsutinaria</i>	Zijdeplantfamilie	Witte engbloem

Polemoniaceae	<i>Polemonium caeruleum</i>	Jacobs ladder
Borraginaceae	<i>Asperugo procumbens</i>	Scherpkruid
	<i>Echium vulgare</i>	Slangekruid
	<i>Myosotis alpestris</i>	"Alpenvergeet-mij-nietje"
	<i>Myosotis sylvatica</i>	Bosvergeet-mij-nietje
Lamiaceae	<i>Acinos alpinus (Satureja)</i>	"Alpenstentjim"
	<i>Ajuga reptans</i>	Pyramide zenegroen
	<i>Ajuga reptans</i>	Kruipend zenegroen
	<i>Clinopodium vulgare</i>	Borstelkrans
	<i>Prunella grandiflora</i>	"Groothoemige brnel"
	<i>Prunella vulgaris</i>	Gewone brnel
	<i>Salvia pratensis</i>	Veldsalie
	<i>Stachys sylvatica</i>	Bosandoorn
	<i>Teucrium montanum</i>	Bergamander
	<i>Thymus serpyllum</i>	Wilde tijm
Plantaginaceae	<i>Plantago alpina</i>	"Alpenweegbree"
	<i>Plantago media</i>	Ruige weegbree
Scrophulariaceae	<i>Bartsia alpina</i>	"Alpenhelm"
	<i>Chaenorhinum minus</i>	Kleine leeuwenvlek
	<i>Digitalis grandiflora</i>	"Groothoemig vingelhoedskruid"
	<i>Ernus alpinus</i>	
	<i>Euphrasia roskoviana</i>	Bekliede ogentroost
	<i>Lanaria alpina</i>	"Alpenleeuwenvlek"
	<i>Melampyrum pratense</i>	Hengel
	<i>Melampyrum sylvaticum</i>	"Boshengel"
	<i>Pedicularis foliosa</i>	
	<i>Pedicularis Kerner</i>	
	<i>Pedicularis palustris</i>	Moerskartelblad
	<i>Pedicularis recutita</i>	
	<i>Pedicularis tuberosa</i>	
	<i>Pedicularis verticillata</i>	"Kranskartelblad"
	<i>Rhizanthus alectorolophus</i>	Harige ratelaar
	<i>Rhizanthus angustifolius</i>	Grote ratelaar
	<i>Rhizanthus minor</i>	Kleine ratelaar
	<i>Verbascum thapsus</i>	Koningskaars
	<i>Veronica alpina</i>	"Alpenereprijs"
	<i>Veronica aphylla</i>	
	<i>Veronica beccabunga</i>	Beekpunge
	<i>Veronica bellidoides</i>	
	<i>Veronica urticifolia</i>	"Netelereprijs"
Lenbulariaceae	<i>Pinguicula alpina</i>	"Alpenvetblad"
	<i>Pinguicula vulgaris</i>	Vetblad

	Globulariaceae	<i>Globularia cordifolia</i>	"Hartbladige kogelbloem"
	Campanulaceae	<i>Campanula barbata</i>	"Harg klokje"
		<i>Campanula cochlearifolia</i>	"Effenvingerhoedje"
		<i>Campanula rapunculoides</i>	Akkerklokje
		<i>Campanula rotundifolia</i>	Grasklokje
		<i>Campanula scheuchzeri</i>	"Scheuchzer's klokje"
		<i>Campanula thyrsoides</i>	
		<i>Campanula trachelium</i>	Ruig klokje
		<i>Phyteuma betonicifolium</i>	"Betoniërapunzel"
		<i>Phyteuma hemisphaericum</i>	"Halfbolrapunzel"
		<i>Phyteuma orbiculare</i>	"Bolrapunzel"
		<i>Phyteuma ovatum</i> (= halleri)	"Haller's rapunzel"
		<i>Phyteuma spicatum</i>	Witte rapunzel
	Rubiaceae	<i>Asperula cynanchica</i>	Kalkbedstro
		<i>Crucata laevis</i>	Kruisbladwalstro
		<i>Galium molluga</i>	Glad walstro
		<i>Galium pumilum</i>	Kalkwalstro
		<i>Galium rotundifolium</i>	"Rondbladig walstro"
		<i>Galium verum</i>	Geel walstro
	Caprifoliaceae	<i>Linnaea borealis</i>	Linnaeusklókje
		<i>Loncera alpigena</i>	"Alpenkamperfoelie"
		<i>Loncera caerulea</i>	"Blauwe kamperfoelie"
		<i>Loncera nigra</i>	"Zwarte kamperfoelie"
		<i>Loncera xylosteum</i>	Rode kamperfoelie
		<i>Sambucus racemosa</i>	Trosvlies
	Dipsacaceae	<i>Knautia arvensis</i>	Bemdkroon
		<i>Knautia dipascifolia</i>	Bergknautia
		<i>Scabiosa columbata</i>	Duikruid
		<i>Scabiosa lucida</i>	"Glanzend duikruid"
	Valerianaceae	<i>Valeriana montana</i>	"Bergvaleriaan"
		<i>Valeriana officinalis</i>	Echte valeriaan
		<i>Valeriana triptera</i>	"Driebladvaleriaan"
	Asteraceae	<i>Achillea atrata</i>	
		<i>Achillea erba-rotta</i> ssp. <i>moschata</i>	"Muscusduizendblad"
		<i>Achillea macrophylla</i>	
		<i>Achillea millefolium</i>	Gewoon duizendblad
		<i>Adenostyles alliariae</i>	"Grijze alpendost"
		<i>Antennaria dioica</i>	Rozenkransje
		<i>Arnica montana</i>	Valkruid

"Alpenaster"	Aster alpinus
"Alpenmadeliefje"	Aster bellidiastrum
Madeliefje	Bellis perennis
"Koeienoog"	Bupthalmum salicifolium
	Cardus defloratus
	Cardus personata
"Zilverdistel"	Carlina acaulis
Bergcentaurie	Centauria montana
	Centauria nervosa
Grote centaurie	Centauria scabiosa
"Alpenmuursla"	Cicerbita alpina
Aarddistel	Cirsium acaule
	Cirsium helenioides
Moedistel	Cirsium oleracium
Kale jonker	Cirsium palustre
"Alpenvederdistel"	Cirsium spinosissimum
Speerdistel	Cirsium vulgare
"Gold-pippau" "Oranje streepzaad"	Crepis aurea
Groot streepzaad	Crepis bicornis
Moerasstreepzaad	Crepis paludosa
	Crepis pyrenaica
	Doronicum elusii
	Doronicum grandiflorum
Scherpe fijnstraal	Erigeron acer
"Alpenfijnstraal"	Erigeron alpinus
"Eenjarige fijnstraal"	Erigeron annuus
"Eenhooftige fijnstraal"	Erigeron uniflorus
"Noorse droegbloem"	Gnaphalium norvegicum
Bosdroegbloem	Gnaphalium sylvaticum
Alpenhavikskruid	Hieracium alpinum
Oranje havikskruid	Hieracium aurantiacum
Weidehavikskruid	Hieracium caespitosum
	Hieracium hoppeanum
	Hieracium humile
Dicht havikskruid	Hieracium lachenalii (vulgatum)
Spits havikskruid	Hieracium lactucella
Muurhavikskruid	Hieracium murorum
	Hieracium piliferum s. str.
Muizenoor	Hieracium pilosella
	Hieracium staticefolium
	Hieracium villosum
"Kuwharig muizenoor"	Homogyne alpina
"Alpenlatich"	Hypochaeris uniflora
"Eenhooftig biggenkruid"	Lactuca perennis
"Blauwe sla"	Leontodon belveticus
Ruige leeuwendaal	Leontodon hispidus s. str.
	Leontodon hispidus ssp. hysocroides
"Edelweiss"	Leontodon alpinum
"Alpenmargriet"	Leucanthemopsis alpina
	Leucanthemum adustum
	Leucanthemum vulgare
Gewone margriet	Mycelis muralis
Muursla	

Petastes albus	Wit hoefblad
Picris hieracioides	Echt bitterkruid
Premantnes purpurea	"Hazensla"
Senecio doronicum	
Senecio hercynicus	
Senecio incanus ssp. carniolicus	"Kraimer's kruiskruid"
Senecio ovatus	Schaduwkruiskruid
Solidago virgaurea	Echte guldenroede
Solidago virgaurea ssp. minuta	"Alpenguldenroede"
Tragopogon pratensis	Gele morgenster
Juncaginaceae	Zoutgrasfamilie
Triglochin palustris	Moeraszoutgras
Juncaceae	Russenfamilie
Juncus articulatus	Zompus
Juncus filiformis	Draadrus
Juncus jacquini	"Jaquin's rus"
Luzula luzulina	"Gelige veldbies"
Luzula luzuloides	Witte veldbies
Luzula nivea	"Sneeuw Witte veldbies"
Luzula pilosa	Ruige veldbies
Luzula sylvatica	Grote veldbies
Cyperaceae	Cypergrasfamilie
Blysmus compressus	Plate bies
Carex alba	"Witte zegge"
Carex atrata	
Carex canescens (curta)	Zompzegge
Carex capillaris	
Carex davalliana	Veenzegge
Carex echinata	Sterzegge
Carex flacca	Zeegroene zegge
Carex flava	Gele zegge
Carex ferruginea	"Roestzegge"
Carex firma	"Poeterzegge"
Carex lepidocarpa	Schubzegge
Carex nigra	Zwarte zegge
Carex ornithopoda	Vogelpootzegge
Carex palescens	Bleke zegge
Carex panicea	Blauwe zegge
Carex rostrata	Snavelzegge
Carex sempervirens	"Altidgroene zegge"
Carex sylvatica	Boszegge
Eleocharis quinqueflora	Armbloemige waterbies
Enophorum angustifolium	Veenhuis
Enophorum latifolium	Breed wollegras
Enoporum vaginatum	Enang wollegras
Trichophorum caespitosum	Veenbies
Poaceae	Grassenfamilie
Arrhenatherum elatius	Glanshaver
Arrhenatherum odoratum	Gewoon reukgras

Brachypodium pinnatum	Gevinde kortsteel
Briza media	Beverjes
Bromus erectus (Bromopsis)	Bergdravik
Bromus inermis (Bromopsis)	Kweekdravik
Cynosurus cristatus	Kamgras
Dactylis glomerata	Kropaar
Deschampsia caespitosa	Ruwe smele
Helictotrichon pubescens	Zachte haver
Melica nutans	Kniikend parelgras
Milium effusum	Bosgierstgras
Nardus stricta	Borstelgras
Phleum alpinum	"Alpendoddegras"
Poa nemoralis	Schaduwgras
Sesleria caerulea (albicans)	Blauwgras
Trisetum flavescens	Goudhaver
Liliaceae	Liliefamilie
Allium montanum	"Berglook"
Allium schoenoprasum	Bieslook
Colchicum autumnale	Wilde herfsttijloos
Convallaria majalis	Lelietje-van-dalen
Lilium martagon	Turkse lelie
Masanthemum bifolium	Dalkruid
Paris quadrifolia	Eenbes
Polygonatum multiflorum	Gewone salomonszegel
Polygonatum odoratum	Welriekende salomonszegel
Polygonatum verticillatum	Kranssalomonszegel
Streptopus amplexifolius	"Bieslelie"
Veratrum album	"Dodenwaa" - "Weisser germer"
Orchidaceae	Orchideefamilie
Cephalanthera rubra	Rood bosvogeltje
Coeloglossum viride	Groene nachtorchis
Corallorhiza trifida	Koraalwortel
Cypripedium calceolus	Vrouwenschoentje
Dactylocteniza fuchsii	Bosorchis
Dactylocteniza maculata	Gevlekte orchis
Dactylocteniza majalis	Brede orchis
Epipactus atrorubens	Bruinrode wespensorchis
Epipactus helleborine	Brede wespensorchis
Gymnadenia conopsea	Grote muggenorchis
Gymnadenia odoratissima	Welriekende muggenorchis
Listera cordata	Kleine keverorchis
Listera ovata	Grote keverorchis
Neottia nidus-avis	Vogelnestje
Nigritella nigra	Zwarte vanilleorchis
Nigritella rubra	Rode vanilleorchis
Ophrys insectifera	Vliegensorchis
Orchis mascula	Mannetjesorchis
Orchis ustulata	Aangebrande orchis
Platanthera bifolia	Welriekende nachtorchis
Pseudorchis albida	Witte muggenorchis
Tausteinera globosa	"Kogelorchis"

Waargenomen Vogels/Zoogdieren/Amblicten/Vinders - Davos 21 juni t/m 6 juli 2002

Als niet-vogelaar heb ik de lijst van twee jaar geleden als basis gebruikt voor de door Ada en Cor aangeleverde namen. Er is niet gespecificeerd of de vogels gezien en/of gehoord zijn. Ook uit de dagverslagen heb ik nog wat waarnemingen genoteerd. De lange lijst aan vinderwaarnemingen is geheel door Ada aangeleverd.

Op de Zürcher See	Fuut
Op de Davoser See	Knobbelzwaan
Op de Schwarzee en de Zürcher See	Wilde eend
Op de Zürcher See	Kroonend
Op de Zürcher See	Kuifeend
Miauwend boven moerasjes boven de Davoser See	Buizerd
Boven de Zürcher See	Rode wouw
Idem	Zwarte wouw
Op de Schwarzee	Meerkoet
Bij de Zürcher See	Visdiefje
idem	Kokmecuw
Op de Pischapas	Alpensneeuwhoen
Op het balkon	Houtduif
	Turkse tortel
	Gierzwaluw
	Grote bonte specht
	Groene specht
	Rotszwaluw
	Boerenzwaluw
	Huiszwaluw
	Boompieper
	Graspieper
	Grote gele kwikstaart
	Witte kwikstaart (met jongen)
	Spreuw
	Vlaamse gaai
	Notenkraker
	Alpenkauw
Op "Rinerhorn" en Pischapas	Zwarte kraai
	Raaf
	Koekoek
O.a. op "Rinerhorn" en Pischapas gehoord en gezien	Spreuw
Seehornwald	Boomklever met jongen
	Waterspreeuw met 2 jongen
	Winterkoning
O.a. bij het hotel	Heggemus
	Tjiftjat
Bij de Zürcher See	Tuinlinter
	Zwartkop
	Goudhaantje
	Roodborst
	Mere!

Zanglijster
Grote lijster
Zwarte roodstaart
Kramsvogel
Glanskopmee
Koolmee
Kuitmee
Pimpelmees
Zwarte mees
Vink
Goudvink
Groenling
Putter
Europese kanarie

Zoogdieren

Reegit met twee jongen
Alpenmarmot (Murmeltier)
Eekhoorn
Vos

Ambieën

Alpenlandsalamander
Bruine kikker

Dagactieve nachtvinders

Zygaena filipendula
Oedia atrata
Podas quadritaria
Pyrausta purpuralis

Nachtvinders

Paresema plantaginis

Dagvinders

Papilio machaon
Iphichides podalirius
Parnassius Phoebus
Melanargia galathea
Aporia crataegi
Pieris napi
Pieris bryoniae
Pieris brassicae

Talrijk
(met jongen)

O.a. bij het hotel

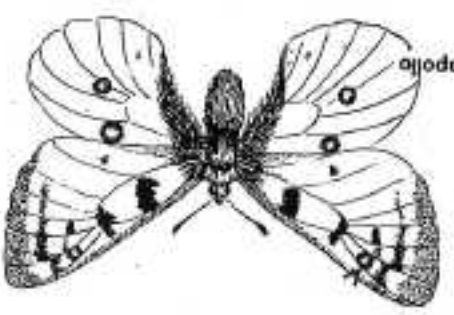
Bij Monstein

Gezien door twee deelnemers in Schatzalp
Botanische Tuin

Talrijk op regendag tussen Wiesen en Filisur
Gehoord en gezien bij moerasjes boven Davoser
See

St. Jans vinder
Zwarte kervelspanner
Bruine alpenspanner
Muntvlinder (of purpermot)

Alpenapollon

Weegbreebeer (m. en vr.)

Koningsmepage
Koningsspaga
Alpenapollonvinder
Dambordje (Frans: demi-deuil)
Groot geaderd witje
Klein geaderd witje
Bergwitje
Groot koolwitje

Klein koolwitje
 Alpenwitje
 Oranjelip
 Alpenluzernevlinder
 Rijsbesvlinder
 Citroenvlinder
 Kleine vos
 Distelvlinder
 Atalanta
 Bont zandoogetje
 Bruin zandoogetje
 Koevinkje
 Alpenhooibeesje
 Valse alpenerebia
 Kleine erebia
 Boserobia
 Roodbonte vlekvlinder
 Donkere vlekvlinder
 Kleine vlekvlinder
 Bosvlekvlinder
 Alpenparlemoervlinder
 Keizersmantel
 Wikkeblauwtje
 Dwergblauwtje
 Bleek blauwtje
 Klaverblauwtje
 Adonisblauwtje
 Tijmblauwtje
 Veenbesblauwtje
 Argus- of Heideblauwtje
 Oievaarsbekblauwtje
 Morgenrood
 Geelsprietdikkopje

Pieris rapae
 Pontia callidice
 Anthocharis cardamines
 Colias phicomone
 Colias palaeno
 Gonepteryx rhamni
 Aglais urticae
 Vanessa cardui
 Vanessa atalanta
 Pararge aegeria
 Maniola jurtina
 Aphantopus hyperantus
 Caenonympha gartetta
 Erebia albertanus
 Erebia melampus
 Erebia ligea
 Hypodryas maturna
 Melitaea diamina
 Melitaea asteria
 Mellicta athalia
 Boloria napaea
 Argynnis paphia
 Plebicula amanda
 Cupido minimus
 Lyandra coridon
 Cyaniris semiargus
 Lyandra bellargus
 Maculinea arion
 Vaccinia optilete
 Plebejus argus
 Eumedonia eumedon
 Heodes virgauraeae
 Thymelicus sylvestris